

DĚTSKÉ KRIZOVÉ CENTRUM

Vy a my nenecháme dětství zhořknout

Průvodce pro rodiče dětí v ohrožení

Autor textu: PhDr. Zora Dušková, Mgr. Veronika Andrtová
Vydalo Dětské krizové centrum Praha 2021
www.ditekrize.cz
©Dětské krizové centrum

ÚVODNÍ SLOVO

Vážení rodiče a osoby pečující o děti,

dostává se Vám do rukou publikace shrnující jedinečnou, bezmála 30letou zkušenost pracovníků Dětského krizového centra v péči **o děti týrané, sexuálně zneužívané, zanedbávané či jinak ohrožené**. Dětské krizové centrum za dobu své působnosti nasbíralo zcela ojedinělé zkušenosti v oblasti odborné pomoci ohroženým dětem a jejich rodinám.

Publikace je určena především Vám rodičům a dalším osobám pečujícím o dítě. Předkládáme Vám publikaci s přáním, aby Vám její přečtení pomohlo lépe rozpoznávat a zachytávat signály o možném ohrožení Vašeho dítěte a aby Vám tato publikace pomohla najít cestu ke změně **a/či odborné pomoci tak, aby se Vaše dítě mohlo zdravě a plnohodnotně vyvíjet** v bezpečném prostředí své rodiny.

Jsmo si vědomi toho, že přečtení celé publikace může být náročné. Proto Vám doporučujeme nejprve publikaci listovat a zastavovat se u těch bodů, které jsou blízké vaší konkrétní situaci a/či které Vás zaujmou.

Na stránkách publikace v **Kapitole I.** se můžete seznámit s **nejčastějšími formami ohrožení dětí a jejich dopadem na vývoj dítěte**. Jedná se zejména o fyzické a psychické týrání, sexuální násilí na dětech, s dopadem vyhocených rozvodových sporů; rizikových chování dětí a faktory ohrožujícího prostředí v rodině.

Kapitola II. přináší popis projevů dítěte a tzv. „klíčových signálů“, které mohou pomoci Vám rodičům rozpoznat možné ohrožení Vašeho dítěte a uvědomit si, že Vaše dítě potřebuje ochránit před interpersonálním násilím, navodit změny ve fungování rodiny a/či vstoupit do odborné péče. Pro účely vzniku této publikace jsme v Dětském krizovém centru zrealizovali samostatný výzkum tzv. „klíčových signálů“.

Kapitola III. seznámí Vás rodiče s legislativními normami, které mají spojitost s různými formami ohrožení dětí. Publikaci uzavírá **Kapitola IV.** přinášející přehled kontaktů na státní instituce a další organizace zabývající se pomocí a ochranou ohrožených dětí.

Rádi bychom na tomto místě také poděkovali Nadaci Sirius za finanční podporu projektu „Čím dřív, tím lépe“ detekce ohrožených dětí realizovaného Dětským krizovým centrem v období 2018-2021. Publikace „Vy a my nenecháme dětství zhořknout“ je jedním z výstupů projektu – více viz: www.chranmedetstvi.cz

Kapitola I: Formy ohrožení dětí	5
I. Fyzické a psychické týrání	6
II. Sexuální násilí na dětech	9
III. Konfliktní, předrozvodové, rozvodové a porozvodové situace v rodině	14
IV. Rizikové chování dětí	21
V. Ohrožující prostředí	30
 Kapitola II: Projevy dětí – co by nemělo uniknout Vaší pozornosti?	 34
 Kapitola III: Legislativa aneb buďte informovaným rodičem v oblasti práva	 44
 Kapitola IV: Kontakty	 65

Kapitola I: FORMY OHROŽENÍ DĚTÍ

SYNDROM CAN (Child Abuse and Neglect) představuje soubor nenáhodných, vědomých či nevědomých aktivit či neaktivit (nezabránění) rodiče či jiné osoby vůči dítěti, které jsou v dané společnosti nepřijatelné nebo odmítané a které vedou k poškození psychického či tělesného zdraví dítěte (ojediněle dokonce k jeho usmrcení) či narušují jeho optimální vývoj nebo společenský stav. V zásadě jde buď o nedostatečné uspokojování základních potřeb dítěte – potřeb biologických, emočních, dostatku podnětů, nebo uplatňování násilí na dítěti – násilí psychického, fyzického, sexuálního. Specifickou kategorií představuje psychické týrání dítěte v rámci vyhocené rozvodové situace a sporu o dítě.

Syndrom CAN tedy zahrnuje takové formy neadekvátního zacházení s dítětem, které vedou k závažnému narušení až trvalému poškození vývoje, osobnosti, interpersonálních vztahů a sebehodnocení dítěte. Dítě může být vystaveno jen jedné z forem syndromu CAN, častěji se ale jedná spíše o kombinaci více z nich, čímž se závažnost a hloubka traumatu zesiluje.

Ačkoliv syndrom CAN zahrnuje i formy týrání a zneužívání spáchané na dítěti jinou osobou, je smutný fakt, že největšímu riziku týrání, zneužívání a zanedbávání **jsou děti vystavené ve svých primárních rodinách**. Intenzita dopadu syndromu CAN na zdravý vývoj dítěte je umocněna skutečností, že většina forem spadající do syndromu CAN je vázaná přímo na rodinné prostředí a **nositeli traumatizace dítěte jsou tak nejčastěji jeho rodiče či jiné blízké osoby**. Mnohé děti jsou do okolností týrání či zneužívání uvržené již v poměrně raném věku, v době, kdy jsou ještě plně či z větší části odkázané na péči rodičů a jsou na nich citově závislé. V důsledku toho se setkáváme také s tím, že pocit bezpečí a jistoty je u těchto dětí natolik oslaben, že se bojí přijít i o svou dysfunkční rodinu, ačkoliv ta je zároveň zdrojem jejich utrpení.

Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte zůstává i nadále závažným sociopatologickým jevem vyskytujícím se také v naší společnosti. Následky tohoto syndromu mají zásadní nepříznivý dopad na zdravý vývoj dítěte, na vývoj a integraci jeho osobnosti, sebehodnocení, stejně jako na jeho začlenění do interpersonálních vztahů. Zasaženy jsou tak všechny základní oblasti zdravého rozvoje jedince. Negativní důsledky syndromu CAN navíc umocňuje skutečnost, že výskyt syndromu CAN ovlivňuje nejenom samotné dítě, ale má negativní dopad na fungování celého rodinného systému jako celku. Zejména intrafamiliární násilí si žádá déleodobější péči pro jednotlivé členy, ale i o rodinu jako systémový celek; jedině tak lze dosáhnout ozdravení rodinných struktur.

I. FYZICKÉ A PSYCHICKÉ TÝRÁNÍ

FYZICKÉ TÝRÁNÍ představuje záměrné ubližování dítěti, volbu nepřiměřeně bolestivých a zraňujících trestů, nepřiměřeně časté nadužívání fyzických trestů, neúměrně tvrdé trestání vzhledem k míře „prohřešku“ dítěte. O týrání hovoříme v těch případech, kdy se neadekvátní trestání dítěte stává převažujícím výchovným prostředkem či kde je fyzického násilí užito sice ojediněle, ale s nadměrnou brutalitou. Podstatu fyzického týrání naplňuje i pasivní chování rodiče v podobě nezabránění takovému ubližování. V mnoha případech totiž netýrající rodič o hrubém zacházení s dítětem ví a přesto neučiní žádné efektivní kroky na jeho ochranu.

Fyzické týrání dětí je typicky vázáno přímo na prostředí primární rodiny.

Fyzické týrání má formy aktivní a pasivní.

Mezi aktivní formy fyzického týrání patří zejména:

- nepřiměřené bití rukou, údery pěstmi
- bití různými nástroji
- kopání do dítěte
- způsobení bodných, řezných a sečných ran
- způsobování popálenin, záměrné opaření dítěte
- svazování dítěte
- škrcení a dušení
- vytrhávání vlasů – cloumání dítětem za vlasy
- silné třesení – zejm. s kojencem
- otravy jedy a chemikáliemi
- opakující se nedostatek jídla, tekutin, tepla

Pasivní forma znamená nedostatečné uspokojování základních potřeb dítěte (jídlo, pití, spánek, adekvátní oblečení), ale také nezabránění fyzickému týrání dítěte!

V důsledku fyzického týrání mohou mít děti na těle různé modřiny, a to i různého stáří (různá intenzita, různé zbarvení modřin). Tyto modřiny mohou být na méně obvyklých místech, například na zádech. Ne každá modřina je ale signálem o fyzickém násilí na dítěti. Modřiny je proto třeba posuzovat s přihlédnutím k faktu, že mnohé modřiny na těle dětí mohou vznikat i při hrách a sportu.

Pozornost mohou dále poutat popáleniny na těle dítěte, například malé kruhové popáleniny (od cigaret); stopy na rukou po spoutání dítěte (na zápěstí), bodné rány od nůžek; u některých fyzicky týraných dětí lze odborným vyšetřením odhalit i zlomeniny, někdy i různého stáří.

Česká výchova je stále velmi trestající a založená především na užívání tzv. negativních výchovných prostředků (trest, sankce, zákazy, posměch...) na úkor prostředků pozitivních a rozvíjejících (odměna, pochvala, uznání, společný zážitek...). Nadále v naší kultuře převládá vysoká tolerance k fyzickým trestům.

Fyzickým týráním mohou být ohrožené děti od nejútlejšího věku, dokonce kojeneckého a batolecího. Jedná se o věk, kdy dítě ještě nemůže cíleně a vědomě „zlobit“ a kdy se jednoznačně jedná o selhání dospělé – týrající osoby, nejčastěji v roli rodiče (otec, matka; vlastní i nevlastní).

PSYCHICKÉ TÝRÁNÍ je souborem nežádoucích způsobů zacházení s dítětem, které vede k narušení jeho zdravého, harmonického vývoje, narušení všestranného rozvoje osobnosti či ke snižování hodnoty a společenského stavu dítěte. Psychické týrání je neoddelitelným doprovodným jevem všech ostatních forem týrání dítěte. Nelze si představit dítě fyzicky týrané či sexuálně zneužívané, u něhož bychom neshledali závažný dopad též v oblasti psychiky dítěte.

Psychické týrání existuje i ve své samostatné podobě jako stěžejní způsob nepříznivého zacházení s dítětem. Řadíme sem nejrůznější formy nadávání dítěti, ponižování dítěte, izolování dítěte, citové odmítání dítěte, nadměrné zatěžování dítěte neadekvátními povinnostmi, péčí o domácnost a sourozence, ale také nadměrné ambice rodičů a tlak na školní výkon nekorespondující se schopnostmi dítěte. Psychické týrání zahrnuje slovní útoky na sebevědomí dítěte, ponižování, zavrhování dítěte, hrubé citové odmítání a/či nedostatečný zájem o dítě, vystavování dítěte závažným domácím konfliktům, podrývání sebedůvěry a sebevědomí opakovaným urážením a podceňováním.

KDO MŮŽE BÝT FYZICKY A PSYCHICKY TÝRANÝ?

- Vaše dcera, a to již od nejútlejšího věku, dokonce kojeneckého
- Váš syn, a to již od nejútlejšího věku, dokonce kojeneckého
- jedno dítě z Vaší rodiny
- více dětí z Vaší rodiny - sourozenci

KDO MŮŽE VAŠE DÍTĚ FYZICKY A PSYCHICKY TÝRAT?

- někdo přímo z Vaší rodiny, člen rodiny – druhý rodič, nevlastní rodič, prarodič
- někdo, koho dobře znáte a kdo má možnost být s dítětem o samotě
– např. Váš nový partner

K fyzickému týrání dochází nejčastěji v rámci rodiny, tj. ze strany nejbližších osob.

KDE A KDY MŮŽE K FYZICKÉMU A PSYCHICKÉMU TÝRÁNÍ DOCHÁZET?

- kdekoli a kdykoliv u Vás doma
- mimo domov - v kůlně, v garáži, na chatě, na zahradě...

JAK MOHOU DĚTI REAGOVAT NA FYZICKÉ A PSYCHICKÉ TÝRÁNÍ?

- změnami obvyklého chování, např. náhlá extroverze, introverze, smutek, pocity neštěstí, regrese, uzavřenost, stažení se do sebe, tvrdohlavost, nadměrná aktivita nápadnými úlekovými reakcemi například na nečekaný hlasitý zvuk, na nečekaný pohyb nějaké osoby, například když někdo náhle vstane, natáhne ruku aj. Setkat se lze například s nápadným přikrčením dítěte, ztuhnutím, zakrýváním si hlavy rukama, snahou schovat se u někoho v náručí aj.
- týrané děti mohou být nápadně tiché, až „neviditelné“ ve svém chování; úslužné, nápadně způsobné, snažíci se maximálně vyhovět (strategie, jak nepopudit agresora)
- potřebou nadměrně se oblékat; neochotou převlékat se před druhými, např. převlékání se na tělocvik ve společné šatně; neochotou svlékat se před druhými, např. doma před koupáním... s cílem zakrývat na svém těle stopy po fyzickém týrání (modřiny, rány, popáleniny)
- nejistotou, sníženým sebehodnocením, neprůbojností, pasivitou

Fyzické (a psychické) týrání, zejména pokud k němu dochází ze strany nejbližších osob, kontaktní formou, dlouhodobě, může způsobit závažnou formu traumatizace Vašeho dítěte a závažným způsobem negativně ovlivnit psychický, emoční i sociální vývoj Vašeho dítěte s rizikem celoživotních následků. Proto je třeba vždy citlivě reagovat na jakékoliv sdělení dítěte o jeho možném fyzickém a/či psychickém týrání, stejně jako na jakékoliv náznaky a signály, které dítě vysílá a které mohou vést k obavě z jeho fyzického a/či psychického týrání. **Každé podezření je potřeba odborně posoudit a také vhodnými postupy zabránit v jeho možném pokračování.**

**Fyzickým a psychickým týráním děti trpí!
Včasnou odbornou péčí lze mnohé následky minimalizovat.**

II. SEXUÁLNÍ NÁSILÍ NA DĚTECH

Sexuální zneužívání je součástí **syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte**. **Sexuálním zneužíváním dítěte** se podle usnesení Rady Evropy (1992) rozumí **nepatřičné vystavení dítěte sexuálnímu kontaktu, činnosti či chování**. Zahrnuje jakékoliv sexuální dotýkání, styk či vykořisťování kýmkoliv, komu je dítě svěřeno do péče, nebo kýmkoliv, kdo se s dítětem dostal do nějakého kontaktu. Takovou osobou může být například rodič, prarodič, jiná příbuzná osoba, rodinný známý nebo cizí osoba. Sexuální zneužívání se dělí na **bezdotykové a dotykové**. Kontaktní podobu mají mnohé sexuální hry, pohlavní zneužití, osahávání dítěte, manipulace v oblasti erotogenních zón, znásilnění, incest apod. K bezkontaktním formám sexuálního zneužívání patří – exhibice, pornografie, sexuální aktivity dospělých před dětmi aj.

Rádi bychom upozornili, že i bezkontaktní formy sexuálního zneužívání dětí jsou **trestné**. Ne každý si tuto skutečnost uvědomuje. I tyto **bezkontaktní formy mohou mít závažný dopad na prožívání dítěte a mohou negativně ovlivnit jeho psychický a psychosexuální vývoj**.

KDO MŮŽE BÝT SEXUÁLNĚ ZNEUŽITÝ?

- Vaše dcera, a to bez ohledu na věk – POZOR sexuálně zneužívané mohou být dívky již v předškolním a dokonce i v mladším věku
- Váš syn, a to bez ohledu na věk – POZOR sexuálně zneužívaní mohou být chlapci již v předškolním a dokonce i v mladším věku
- jedno dítě z Vaší rodiny
- více dětí z Vaší rodiny - sourozenci
- více dětí v rámci širší rodiny (bratřanci a sestřenice)
- více dětí z různých rodin

KDO MŮŽE VAŠE DÍTĚ SEXUÁLNĚ ZNEUŽÍVAT?

- někdo přímo z Vaší rodiny, člen rodiny, člen širší rodiny
- někdo, koho dobře znáte (známý rodiny; soused; vedoucí zájmové či sportovní aktivity aj.)
- někdo, koho Vy neznáte, ale zná ho Vaše dítě (starší sourozenec kamaráda Vašeho dítěte; spolužák z jiné třídy; někdo na internetu...); někdo zcela cizí; tedy osoba, kterou neznáte ani Vy a do okamžiku zneužití ji neznalo ani Vaše dítě (i v kyberprostoru...)
- děti bývají častěji zneužívané muži, v posledních letech ale zaznamenáváme nárůst případů sexuálního zneužívání dětí i ženami

KDE MŮŽE KE ZNEUŽÍVÁNÍ DOCHÁZET?

- kdekoliv mimo domov, na zahradě, na ulici, v kůlně, v garáži, v autě, v lese...
- u Vás doma
- u kohokoliv doma, v bytě, na chatě, na návštěvě...
- na sportovních, zájmových aktivitách, na soustředěních, na táborech...
- ve veřejných prostorách, na veřejných toaletách, v šatnách plaveckých bazénů..., v kyberprostoru, na sociálních sítích – v prostředí internetu, tj. prostřednictvím počítače či mobilního telefonu, a to nejen Vašeho dítěte, ale i jeho kamaráda

JAKÝMI FORMAMI MŮŽE BÝT DÍTĚ ZNEUŽITÉ?

- **bezkontaktními:**
 - pozorování obnaženého dítěte
 - fotografování obnaženého dítěte
 - obnažování se před dítětem prostřednictvím internetu – „sexuálním predátorem“
- **kontaktními:**
 - osahávání a/či líbání dítěte na intimních místech
 - požadavek, aby se dítě dotýkalo intimních míst zneuživatelé
 - orální, anální, vaginální styk
- **komerčními:**
 - s cílem zisku; komerční sexuální zneužívání může probíhat formou kontaktní i bezkontaktní

FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ MÍRU NÁSLEDKŮ:

- věk dítěte při zahájení
- počet atak a celková délka, po jakou je dítě sexuálně zneužíváno
- těsnost vztahu dítěte ke zneuživateli
- individuální reaktivita dítěte
- reakce nejbližšího okolí na odtažení závažných skutečností
- způsob, jakým je vedeno šetření a vyšetřování, míra sekundární viktimizace a systémového týrání oběti
- dostupnost, včasnost a kvalita následné odborné péče

Utajování je typický fenomén, který doprovází sexuální zneužívání dětí.

Mnohé děti se se zneužíváním buď nesvěří vůbec, nebo se svěří až po delší době od zahájení zneužívání či v pozdějším věku.

Někteří rodiče mohou být zaskočeni a znejistěni tím, že jim jejich dítě o zneužití neřeklo dříve a oni neměli možnost je ochránit. **Utajování není chyba ani selhání Vašeho dítěte. Utajování není chyba ani selhání vás, rodičů. Děti vidí a prožívají situaci jinak než dospělí.**

Z pohledu dětí existuje mnoho důvodů, proč se se sexuálním zneužíváním nesvěří (obava z reakce okolí; ostych a stud; obava z pomsty zneuživatele; protichůdné pocity dítěte, vnitřní zmatek; absence vhodných slov pro popsání toho, co se odehrávalo; nerozpoznání toho, že jde o sexuální zneužívání; obava z rozpadu rodiny; ...)

Pokud se dítě svěří se sexuálním zneužitím, vezme to někdy zpět kvůli následkům, které toto sdělení přináší.

Může ho vylekat množství starostí, které Vám svým sdělením „způsobilo“, Váš smutek, změna celkové atmosféry v rodině, hovory o možném odsouzení pachatele, Vaše nedůvěra ve sdělení dítěte, strach z vyšetřování, strach z naplnění pohrůžek od zneuživatele.

Děti umí být velmi ochranné, zejména pokud cítí, že jste zneužitím příliš zasaženi; přestanou o věci hovořit, aby Vám neublížovaly, aby „Vám nepřidělavaly další starosti“.

Odvolání původního sdělení (výpovědi) Vaším dítětem Vás může ještě více zmást a znejistět. Může pro Vás znamenat také velkou úlevu a může Vás vést k mylnému výkladu, že si Vaše dítě „vše vymyslelo“.

I v takovém případě je třeba, aby Vaše dítě podstoupilo odborné vyšetření. Pamatujte, že **nemůžete sami spolehlivě rozpoznat, zda ke zneužívání docházelo či nikoliv**. Navíc pro Vaše dítě může být snazší hovořit o choulostivých věcech s někým mimo rodinu. Blízkost vztahu totiž může prohlubovat míru studu, ostychu, ochranné tendence, obavy z reakce nejbližších aj.

Nedopusťte situaci, že je Vaše dítě skutečně zneužíváno, dokázalo se někomu svěřit a v konečném důsledku není ochráněno před dalšími atakami. Pokud dojde k odtajnění zneužívání a řešení není dotaženo do konce, zneuživatel to může posílit v pocitu beztrestnosti a nepostižitelnosti a může se tak stát, že bude ve zneužívání Vašeho dítěte pokračovat.

Dítěti může ubližovat i **tzv. překračování hranic intimity**. To jsou situace, kdy nejde přímo o sexuální zneužívání, ale které jsou za hranou toho, co je v naší společnosti běžné či co je dítěti ještě příjemné (např. nahota dospělého před starším dítětem; společné koupání se se starším dítětem; líbání dítěte na ústa; oplzlé řeči před dítětem; nechávání pornografických materiálů v prostorách dostupných dítěti; vstupování staršímu dítěti do koupelny a další).

JAK MOHOU DĚTI REAGOVAT NA SEXUÁLNÍ ZNEUŽITÍ

- změnami obvyklého chování, např. náhlá extroverze, introverze, smutek, pocity neštěstí, regrese, uzavřenost, stažení se do sebe, tvrdohlavost, přílišná aktivita
- nespavostí, pomočováním (denním i nočním), rozmazáváním výkalů, okusováním nehtů
- roztěkaností, nepozorností, chaosem ve věcech
- nápadnými změnami vztahu ke konkrétní osobě, např. strachem, vyhýbáním se, odmítáním kontaktu, návštěv či pobytu u dané osoby, nevraživostí, hostilitou
- změnami postojů, vystupování např. přemoudřelostí, demonstrací zralosti
- útěky, krádežemi, agresivním chováním
- sexualizovaným chováním ve hře, v kresbě, sexuálním experimentováním v interakci s jinými dětmi
- otázkami po sexuální orientaci (...jsem homosexuál? – po zneužití osobou stejného pohlaví)
- sebepoškozováním, hovory o sebevraždě
- experimentováním s alkoholem, drogami

Sexuální zneužívání mohlo ovlivnit a/či urychlit psychosexuální vývoj Vašeho dítěte. Některé děti v důsledku sexuálního zneužívání samy **masturbují**, a to někdy již v předškolním věku. Na druhou stranu nelze každou masturbaci považovat za přímý důkaz sexuálního zneužívání dítěte. Odlišit to může odborný pracovník/psycholog.

Některé sexuálně zneužívané děti mohou zkoušet opakovat to, co jim bylo zneužívatelem činěno a mohou se podobně chovat k jiným dětem – mohou s druhými dětmi **sexuálně experimentovat**. Na druhou stranu nelze každé sexuální experimentování považovat za přímý důkaz sexuálního zneužívání dítěte. Posoudit to může odborný pracovník/psycholog.

NIKDY nekonfrontujte své dítě se zneužívatelem! Taková situace by pro Vaše dítě představovala nadměrnou psychickou zátěž a vůbec není jisté, že to, co byste se touto cestou dozvěděli, by byla skutečně pravda.

Sexuální zneužívání, zejména pokud k němu dochází ze strany nejbližších osob, kontaktní formou, dlouhodobě, může způsobit závažnou formu traumatizace Vašeho dítěte a závažným způsobem negativně ovlivnit psychický, emoční i sociální vývoj Vašeho dítěte s rizikem celoživotních následků. Proto je třeba vždy citlivě reagovat na jakékoliv sdělení dítěte o jeho možném sexuálním zneužívání, stejně jako na jakékoliv náznaky a signály, které dítě vysílá a které mohou vést k obavě z jeho sexuálního zneužití.

Každé podezření je potřeba odborně posoudit a také vhodnými postupy zabránit v jeho možném pokračování.

Sexuálním zneužitím děti trpí!

Včasnou odbornou péčí lze mnohé následky minimalizovat.

III. KONFLIKTNÍ, PŘEDROZVODOVÉ, ROZVODOVÉ A POROZVODOVÉ SITUACE V RODINĚ

Vyhrocené předrozvodové, rozvodové a porozvodové spory představují pro zdravý vývoj dítěte ohrožující situace. Rozvodový spor o dítě se týká období před rozvodem, v průběhu rozvodu i po rozvodu a leckdy trvá i řadu let. Délka konfliktní situace v rodině představuje jeden ze zásadních faktorů ovlivňujících zásadním způsobem míru následků. Může se jednat také o případy cílené manipulace dítěte proti druhému rodiči i jeho širší rodině a odmítání styků dítěte s rodičem, které mají původ především v osobní negativní zkušenosti dítěte s chováním rodiče (rodič coby domácí agresor, rodič závislý na alkoholu či drogách; rodič nerespektující potřeby dítěte aj).

Vyhrocený spor o dítě představuje dnes velmi rozšířenou a společností do značné míry tolerovanou formu psychického přetěžování až týrání dítěte. Závažnost této formy spočívá především v tom, že na rozdíl od ostatních forem syndromu CAN není její závažnost plně nahlížena a leckdy za formu týrání ani považovaná, ačkoliv nepříznivý dopad na dítě, závažnost i hloubka traumatizace dítěte nabývají leckdy obdobné intenzity jako u psychického týrání.

ROZVOD (ROZPAD VZTAHU) ZAPŘÍČÍŇUJE CITOVÁ ZRANĚNÍ, KTERÁ:

- brání rodičům v běžném fungování, mají zásadní vliv na jejich jednání, prožívání, na jejich vnímání a posuzování reality, na to, jak o věcech, situacích, lidech, životě i o sobě přemýšlí
- jsou silným motivačním faktorem, který vede k nežádoucímu jednání rodičů
- jsou často základem vyhrocených konfliktů a bojů i vzájemné nevraživosti mezi rodiči
- „vyhazují rodiče“ ze sedla dobrého rodičovství

Děti v rozpadajících se rodinách bývají typicky buď ponechány „osamělé“ ve vlastní nejistotě, co a jak bude dál, nebo jsou naopak zatahované do vyhrocených konfliktů mezi rodiči, jsou používány a zneužívané jako „nástroj“ boje a prostředek manipulace či pomsty druhému rodiči.

V mnoha případech není rozvod krátkodobou záležitostí. Při četnosti soudních jednání, odvolacích řízeních a protahování procesů může zasahovat značnou část dětství. Přitom právě dlouhodobost protahování stresových faktorů zásadním způsobem ovlivňuje v negativním směru intenzitu i šířku následků.

KDY SE ROZVOD STÁVÁ TÝRÁNÍM

Rozvod je často prožíván jako obrovská ztráta, jako veliké životní zklamání, osobní prohra, selhání v očích svých i blízkých lidí; je to také ztráta jistoty, bezpečí, smyslu života; ztráta snů, nadějí, víry v někoho, víry v sebe... je to krutě těžké období pro Vás, dospělé a stonásobně krutější pro Vaše dítě...

Okolnosti, které nejčastěji poškozují zdravý vývoj dětí:

CITOVÉ A EMOČNÍ DEFORMOVÁNÍ

- dítě „nesmí mít rádo“ oba rodiče
- dítě nesmí zažívat autentické pocity, musí přehodnotit minulost, začít ji jinak prožívat, musí jinak interpretovat vlastní zkušenost, nesmí věřit svým pocitům; dítěti je tak bráněno v prožívání v celé šíři a plasticitě emocionálního spektra; emocionalita přestává fungovat jako vodítko, jako nenahraditelný zdroj informací; už nemůže věřit svým vlastním pocitům, už nemůže věřit samo sobě!

PSYCHICKÉ PŘETĚŽOVÁNÍ DÍTĚTE

- dítě je nadměrně zatahováno do konfliktů mezi rodiči, nadměrně informováno o podstatě sporů, pocitech, citových zraněních a křivdách rodiče
- dítě je stavěno do role rozhodčího soudce mezi rodiči, rodič si z dítěte dělá partnera, tedy osobu, která rodiči pomůže nést jeho „trápení“; snahou rodiče je získat dítě do koalice proti druhému rodiči
- dítě je přítomno hádkám, fyzickým útokům mezi rodiči
- budoucnost je pro dítě nepředvídatelná, neví, kdy u koho bude, jak dlouho
- rodiče si dělají z dítěte prostředníka, přenášejí na něj zodpovědnost za komunikaci
- dítě je manipulováno, popouzeno proti rodiči
- dítě je psychicky vydiráno; „mám už jen tebe, musíš být se mnou“
- dítě je nuceno k neuskutečnitelné volbě mezi rodiči
- rodič ztratil zájem o své dítě

NARUŠENÉ VNÍMÁNÍ REALITY

- dezinterpretace minulých zkušeností a zážitků dítěte tak, aby vyznívaly negativně proti druhému rodiči, přepisování minulých - původně pozitivních - zážitků s druhým rodičem do zážitků tak, aby vyznívaly negativně; dítě se pak nemůže spolehnout na svoji schopnost správně vnímat, prožívat a posuzovat realitu

- falešné obviňování druhého rodiče z neadekvátního zacházení s dítětem – týrání, zanedbávání, sexuálního zneužívání, ohrožujících faktorů v prostředí
- pro posuzování reality již nemůže užívat celý repertoár: pocity, postoje, názory, vztahy
- dítě není o rozvodu informováno, neorientuje se v situaci, nerozumí např. nepřítomnosti rodiče (je mu říkáno, že „je v práci...“), dělení majetku...

NARUŠENÉ VZTAHY, VAZBY

- omezení sociálních vazeb a interakcí, ztráta vícero blízkých osob, dítě se náhle nesmí stýkat se členy širší rodiny
- zpřetrhané mohou být i kontakty se sourozenci, prarodiči
- na dítě je kladen požadavek, aby okamžitě akceptovalo nové partnery rodičů; změnu struktury rodiny; příliš brzký příchod nového partnera rodiče do rodiny, leckdy i příchod nových sourozenců; zmatení rolí, struktury rodiny
- rigidita styků, která nebere ohled na potřeby dětí, např. dítě má mít soustředění ve sportu, ale musí odjet o víkend k druhému rodiči; mohlo by jet na letní tábor, ale druhý rodič nesouhlasí s odkladem svého styku s dítětem...
- dítě je nuceno do kontaktu s rodičem, který objektivně v rodičovské roli selhal (týral dítě, fyzicky atakoval partnera...)

NEROVNOVÁHA V RODINNÉM SYSTÉMU

- do popředí se dostávají potřeby rodičů, pro dítě rodič náhle nemá kapacitu; ta je snížena vlastními emočními zraněními na straně rodičů
- rodina mohla být dlouhodobě plně funkční a bezproblémová, dítě změně nerozumí, nemá rozvinuté mechanismy vyrovnávání se s takovou změnou

PODÍL OKOLÍ NA HROCENÍ SPORU

- přátelé, rodina „nic mu nedej zadarmo!“
- právní zástupci – pokud užívají bezohledné praktiky, pokud zohledňují jen zájem „svého klienta“ (rodiče) a neberou v úvahu zájem dítěte; strategie využití všech cest k dosažení cíle, př. falešné obvinění z týrání dítěte
- noví partneři rodičů
- vleklost soudních procesů, délka řízení, opravné prostředky – odvolání rodičů; podávání trestních oznámení na druhého rodiče
- postavení práv rodičů nad zájem dítěte

POPOUZENÍ PROTI RODIČI:

- neúmyslné působení: dítě samo vidí rodiče smutného, nešťastného, plačícího; drobné náznaky, povzdechy, „nenápadné“ poznámky, „raději nezvedej telefon“
- implantace nepravdivých sdělení
- dezinterpretace: už dřív se o tebe nestaral/a; už dřív nám nedával/a žádné peníze, bil/a tě, zneužíval/a tě... neměl/a nás rád/a; opustil/a nás
- neadekvátní litování dítěte: „chudáčku, musíš to u něj/ní vydržet, pak ti něco koupím...“
- pěstování strachu v dítěti: když k němu/k ní půjdeš, už tě nevrátí domů...
- někdo musí jít s námi, aby nás nenapadnul...
- je-li dítě rodičem vedeno k tomu, aby ignorovalo své pocity, vlastní zkušenost s druhým rodičem a to, na čem dosud stavělo svoje poznání, postoje a pocity
- v přítomnosti rodiče smí cítit a projevit jen svoji „polovinu“, druhou musí potlačit
- do určitého momentu byli otec/ matka označováni za „dobré rodiče“, dítě je smělo mít rádo – náhle má vše minulé prožívat jinak = chaos, zmatek, nejistota, ztráta běžných způsobů fungování, deformování

Vzájemné podřívání si autority nejvíc poškozuje dítě (nikoliv rodiče, proti kterému je podřívání jeho autority namířeno!) a jednou se může obrátit proti Vám, pokudí charakter dítěte, přijdou roky, kdy bude dítě těžko zvladatelné, naučí se mezi rodiči „bruslit“.

Představte si, že se Vám zbortí Váš domov a pak to „zemětřesení“ neustává a neustává, leckdy i po dobu několika let. Myslíte si, že se to dá ve zdraví vydržet?

Víte, že vnímání času je u dětí jiné než u dospělých? Pro dítě je i měsíc hádek, konfliktů a bojů nekonečně dlouhá doba, natož když to vše trvá roky. Dva tři roky jsou leckdy polovina, třetina celého života dítěte uprostřed rodinných bojů.

Víte, že většina dětí ještě dlouho po rozvodu v skrytu duše touží po tom, aby jejich rodiče žili zase spolu?

Víte, že většina dětí rozvádějících se rodičů nemá s kým sdílet své strachy, úzkosti a obavy? Víte, že většina dětí je na celé břímě rozvodu docela sama?

Víte, že mnohé dopady rozvodu se projeví až o mnoho let později, leckdy až ve vlastním partnerském vztahu Vašeho dítěte? A to, i když se Vám během rozvodu zdá Vaše dítě být zcela v pořádku?

Víte, že nejzávažnější dopady na Vaše dítě nejsou navenek vůbec vidět? Že se dějí jen v jeho duši? Že mu mohou ničit celý další život?

Víte, že Vaše děti mohou jednou ve svém životě opakovat Vaše chování?

Chcete toto svému dítěti způsobit?

Víte, že Vaše láska k dítěti se pozná ne podle toho, o čem mluvíte, že byste pro své dítě udělali, ale podle toho, co skutečně uděláte? (nepohádáte se; domluvíte se; vyjdete si jako rodiče vstříc; zachováte si k sobě jako rodiče alespoň neutrální vztah; neutopíte se v křivdách; upřednostníte potřeby svého dítěte; přistoupíte na kompromis; nebude zatvrzele trvat na svém řešení; někdy ustoupíte, někdy vyjdete vstříc druhému rodiči...)

Víte, že ještě nikdy Vaše dítě tak moc nepotřebovalo, abyste dokázali být moudří a ohleduplní, jako právě nyní, v době rozvodu a po rozvodu?

Víte, že zvládnout rozvod je někdy dokonce citově a emočně těžší než se vyrovnat se smrtí partnera?

Víte, že rozvod může být traumatem s celoživotními následky?

Víte, že rozvod a jeho průběh máte v rukou jen vy, rodiče? Že to za Vás žádný soud, ani žádný advokát nemůže vyřešit?

ŠETRNÝ ROZVOD:

ROZVOD MŮŽE PROBÍHAT V REŽII PRO DÍTĚ MAXIMÁLNĚ ŠETRNĚ A NEMUSÍ HO ZÁKONITĚ POZNAMENÁVAT! Samotná režie a míra dopadu je jen a pouze v rukou Vás – rodičů a nevyřeší ji za Vás ani Vaši právní zástupci, ani soudy, ani policie.

Z hlediska zdravého psychického vývoje představuje pozitivní citová změna, stabilní rodinné prostředí, zažívání pocit bezpečí, citová výchova dítěte a důvěra v dospělého člověka základní podmínky rozvoje zdravé osobnosti Vašeho dítěte.

ROZVOD ŠETRNÝ K DÍTĚTI:

- při rozpadu rodiny potřebuje dítě o to více cítit bezpečí; rodiče nesmí svým chováním pocit bezpečí a zázemí ještě oslabovat
- **dítě má legalizovaný pozitivní citový vztah k oběma rodičům**
- dítě se orientuje v situaci, je přiměřeně obeznámeno s tím, co se bude dít, co to pro něj znamená
- dítě ví, co ho kdy čeká, nové uspořádání má jasná pravidla
- nová pravidla mají určitou míru pružnosti, nejsou rigidní, berou v potaz realitu, ale i přání a potřeby dítěte; dítě si po rozvodu nejde „spravedlivě rozpůlit“; čím je starší, tím více má svých aktivit, zájmů, času tráveného mimo rodinu
- dítě není nadměrně zatahováno do konfliktů, soudních sporů apod.
- dítě není stavěno do role rozhodčího či soudce rodičů
- kontakt se širší rodinou zůstává zachován
- rodiče mezi sebou komunikují přímo, dítě nemusí dělat prostředníka mezi rodiči
- dítě má prostor pro vyjadřování svých pocitů, postojů, potřeb a rodiče na ně berou ohled
- jistota a bezpečí dítěte jsou posilovány!, ne oslabovány chováním rodičů

Dítě potřebuje oba rodiče, neboť každý rodič mu přináší něco jiného, rodiče nejsou přes „kopírák stejní“ a stejné nejsou ani jejich role. Dítě potřebuje starostlivou péči, i důslednost, ale také přípravu na nástrahy života, trénovat odolnost, frustrační toleranci, potřebuje kus dobrodružství, přiměřenou samostatnost, jindy potřebuje konejšivou náruč, pohlázení. To ale nejde všechno zvládat jako jeden rodič, na to všechno mají být dva!

Děti se mohou v rámci rozvodu chovat velmi zvědavě, mohou hledat onu neexistující „jedinou pravdu“, mohou se samy pít po detailech, mohou Vám klást četné otázky – je na Vás rodičích udržet i v takovém případě zdravou hranici mezi generacemi a jasně vymezit „toto se týká nás dospělých, to je naše starost“.

„Zdravou rodinou“ můžete být i po rozvodu, pokud Vaše rodina:

- bude vyváženě uspokojovat potřeby všech členů
- v případě střetu potřeb rodičů a dětí upřednostníte potřeby dětí
- bude mít jasnou strukturu
- bude mít srozumitelná pravidla
- bude schopna zdravé, přiměřeně otevřené komunikace o dítěti a záležitostech, které se dítěte týkají
- nebude zatížena vzájemnými negativními vztahy, Vaše vztahy budou neutrální či dokonce pozitivní

JAK MOHOU DĚTI REAGOVAT NA VYHROCENÝ ROZVODOVÝ SPOR

- špatnou náladou, smutkem, nepohodou
- poškozením dítěte v oblasti citové a vztahové; narušením schopnosti důvěřovat lidem, navazovat blízké vztahy, navazovat hluboké a pevné vztahy; izolováním se od druhých, osamělostí; narušením vztahů s blízkými lidmi
- zhoršením výkonu ve škole, roztěkanou pozorností; neplněním školních povinností; horší sebeorganizací (větší nepořádek ve školních pomůckách, nepořádek v pokoji, pozdní příchody)
- neurotickými symptomy, úzkostí, nejistotou; pomočováním se (enurézou);
- disharmonickým vývojem osobnosti
- pocity méněcennosti
- depresí, sebepoškozováním, sebevražednými tendencemi
- poruchami chování, sociálně patologickým chováním, příklonem k vrstevníkům (i k nevhodným partám); touláním se, útoky z domova; experimentováním s alkoholem drogami
- pocity viny za rozpad rodiny, za strasti rodiče
- psychosomatickými obtížemi, bolestmi hlavy, břicha

**Nešetrným rozvodem a hádkami rodičů během rozvodu a po rozvodu dítě trpí!
Včasnou odbornou péčí lze mnohé následky minimalizovat.**

IV. RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ DĚTÍ

Rizikové chování, někdy též **sociálně nežádoucí chování**, někdy též sociálně nežádoucí jevy, sociálně patologické jevy. **Rizikovým chováním rozumíme takové vzorce chování, kdy jedinec dlouhodobě, nepřiměřeně a negativním způsobem překračuje normy chování odpovídající jeho věku a rozumovým schopnostem a v jejichž důsledku dochází k prokazatelnému nárůstu zdravotních, sociálních, výchovných a dalších rizik pro jedince i pro společnost.** Vzorce rizikového chování přitom považujeme za soubor fenoménů, jejichž existenci a důsledky je možné ovlivňovat preventivními a léčebnými intervencemi.

Za prevenci rizikového chování považujeme jakékoliv typy zdravotních, sociálních, výchovných či jiných intervencí směřujících k předcházení rizikovému chování, zamezujících jeho další vývoj, zmírňujících již existující formy a projevy rizikového chování nebo pomáhajících řešit jeho důsledky.

V souvislosti s rizikovým chováním je důležité připomenout si, že děti se daleko více než při přímém výchovném působení rodičů, učitelů, vychovatelů učí nápodobou! Pokud se pečující osoba chová v rozporu s tím, co říká, je pravděpodobné, že dítě se spíše přikloní k chování, které u pečující osoby opakovaně vidí, než k tomu chování, o jakém pouze slyší, že by se tak chovat mělo...

Při posuzování, zda se skutečně jedná o rizikové chování, je třeba vzít v úvahu, že ojedinělé epizody nežádoucího chování jsou u dětí a dospívajících zcela běžné a jsou způsobem, jakým dítě hledá správné hranice pro své chování, případně hranice testuje. Pokus – omyl k nalezení správné formy a míry chování prostě patří. Každé dítě někdy zalže, vezme si něco, co mu nepatří, přijde pozdě domů atd. Při posuzování, zda se jedná o rizikové chování, je proto třeba dívat se na chování dítěte jako na celek, nejen na jednotlivé epizody.

Do rizikového chování spadají zejména:

- sebepoškozování
- sexuální experimentování
- krádeže, lhaní a podvody – jedná se o promyšlené lhaní, cílené manipulace s okolím
- agresivita – násilné chování, hrubost k lidem a/či zvířatům, napadání druhých, verbální agrese
- šikanování druhých – opakované úmyslné agresivní chování vůči druhému, zneužití převahy (větší síla, vyšší věk, moc...) nad druhými

- útěky z domova a potulky, opakující se výrazně pozdní příchody domů bez domluvy
- záškoláctví
- vandalismus, výtržnictví – úmyslné poškozování majetku, budov, věcí
- překračování hranic, pravidel, zákona
- opakovaná konzumace alkoholu, návykových látek

SEBEPOŠKOZOVÁNÍ

Sebepoškozování není rozmar, ale volání o pomoc!

Sebepoškozování (též sebezraňování, automutilace) **zahrnuje různé formy záměrného ubližování si a zraňování vlastního těla, aniž by toto jednání vědomě sledovalo záměr ukončit život. Mezi nejčastější formy patří různé podoby řezání se ostrými předměty či pálení se, typicky na zápěstí či předloktí, ovšem setkáváme se s řeznými ranami i na jiných částech těla - v oblasti nohou (včetně kotníků, lýtek, stehen), ale také například na prsou; dále škrábání až drásání kůže, vytrhávání si vlasů, okusování nehtů a lůžek až do krve aj. Se sebepoškozováním se setkáváme nejčastěji u dětí starších 12ti let, ale sebepoškozovat se mohou i děti mladší.**

Spouštěcím momentem bývají zejména silnější emoce, především úzkost, hněv, pocity viny, vnitřní zmatek, chaos či jiné nepříjemné duševní stavy. Sebepoškozování může být důsledkem traumatizace Vašeho dítěte. Pro sebepoškozování je typické jeho opakování.

Přijměte sebepoškozování především jako informaci o tom, že Vaše dítě trápí něco, co neumí samo vyřešit.

Dívejte se na sebezraňování Vašeho dítěte jako na Váš společný problém. Sebepoškozování není rozmar!

Vzpomeňte si, jak se i Vám v době dospívání zdály některé starosti obrovské, některá trápení nesnesitelná, co Vás zraňovalo, v čem jste zažívali nejistoty, obavy, smutky a zklamání. Rozvzpomenout se na vlastní dospívání Vám může pomoci lépe porozumět Vašemu dítěti. Pamatujte ale také na to, že dnešní doba je jiná, v mnoha ohledech náročnější, i když zároveň přináší mnoho možností.

Snažte se odpovědět si na otázku, co Vaše dítě potřebuje změnit. Zkuste se podívat na svět a život očima Vašeho dítěte, přemýšlejte o tom, co prožívá, co v které chvíli cítí, co ho trápí.

Jak byste to cítili Vy na místě svého dítěte? Co by Vám na jeho místě pomohlo? Možná zjistíte, že spousta pocitů Vašeho dítěte se odehrávala i ve Vás v době Vašeho dospívání. Typickými okruhy starostí dospívajících jsou: vztah k sobě, vztahy v rodině, vztahy s vrstevníky, škola. Kde může mít problém Vaše dítě?

Dávejte svému dítěti jasněji než dosud najevo, že ho máte rádi, že Vám na něm záleží, že Vám není lhostejné, že Vás jeho starosti zajímají.

Povídejte svému dítěti také více o sobě, ukažte mu, jak s druhým komunikovat svá trápení, jak s ním sdílet to, co je pro Vás důležité. Zkuste svému dítěti více vyprávět o tom, co jste v jeho věku prožívali Vy a jak jste Vy řešili svoje starosti či jak je řešíte nyní (zároveň ale nenakládejte své starosti na dítě!).

Silné tlaky ze strany druhých lidí, zákazy nebo dokonce trestání dítěte za sebepoškozování nebývají účinné, naopak mohou ještě více prohlubovat pocit „nikdo mi nerozumí“ na straně dospívajícího.

Protože za velkým počtem sebepoškozování stojí neuspokojivé interpersonální vztahy, je vhodné začít jejich postupným prohlubováním, vyjadřováním Vašeho zájmu o dospívajícího, např. otázkami: „Jaký jsi měl den?“, „Co tě dnes potěšilo?“, „Co tě dnes rozladilo?“, „Jak se ti dařilo?“ To není totéž jako typická rodičovská otázka „Co bylo ve škole?“.

Na téma sebepoškozování jsme pro Vás připravili samostatnou brožuru, ve které najdete doporučení a další informace. Brožura je k dispozici na: www.ditekrize.cz/app/uploads/2019/10/brozura-sebeposkozovani-web.pdf

SEXUÁLNÍ EXPERIMENTOVÁNÍ DĚTÍ

Za **sexuální experimentování** považujeme sexuální a erotické aktivity se sebou samým či mezi dětmi mladšími 15ti let. Může jít například o svlékání se před ostatními, vzájemnou observaci a/či dotýkání se intimních míst na svém těle či na těle někoho druhého. Děti k uvedenému chování vede přirozená zvědavost, touha objevovat „něco nového“, ale také například množství informací i přímých znázornění erotických a sexuálních aktivit všude kolem nás.

Od sexuálního experimentování odlišujeme sexuálního zneužívání, kterého by se dopustil každý, kdo je starší 15ti let a kdo by inicioval jakékoliv sexuální aktivity s dítětem, které ještě věku 15ti let nedosáhlo. Sexuální aktivity s dětmi mladšími 15ti let věku jsou zakázány zákonem.

Se sexuálním experimentováním se setkáváme již u dětí předškolních, stejně jako u „náctiletých“. Sexuálního experimentování se mohou dopouštět / účastnit chlapci i dívky. Pohlaví dětí nemusí hrát při sexuálním experimentování roli. Některé děti si vyzkouší sexuální experimentování jednou, jiné tak činí opakovaně. Ojedíněle se setkáváme s případy dlouhodobého sexuálního experimentování.

Mezi nejčastější FORMY sexuálního experimentování patří:

- **SEXUÁLNÍ EXPERIMENTOVÁNÍ S VLASTNÍM TĚLEM:** prozkoumávání vlastního těla, prohlížení si intimních oblastí (pohlavních orgánů), dotýkání se na intimních místech svého těla. Za sexuální experimentování můžeme považovat i onanii /masturbaci.
- přijatelné je takové chování pouze za podmínky, že je prováděné vždy v naprostém soukromí, tj. bez přítomnosti dalších osob!

Sexuální experimentování s vlastním tělem považujeme za škodlivé /ohrožující, pokud:

- k němu nedochází v soukromí
- pokud se stává nutkavým chováním, kterému nedokáže dítě odolat
- v případech, kdy by hrozilo, že se dítě poraní, například nějakým ostrým předmětem

V rámci výchovy není vhodné dítě za onanování trestat; je třeba volit citlivé výchovné působení; u malých dětí se osvědčuje odvádění pozornosti, nabídka zajímavých činností (některé děti mohou onanovat z důvodu nudy, malého množství podnětů).

SEXUÁLNÍ EXPERIMENTOVÁNÍ S DALŠÍM DÍTĚTEM: nejčastěji se jedná o mladšího sourozence, bratrance, sestřenici, dítě ze sousedství, dítě rodinných známých; dalšího účastníka letního tábora atd.; přičemž pohlaví dítěte nemusí hrát podstatnou roli.

Mezi nejčastější formy patří vzájemné ukazování a vzájemné prohlížení pohlavních orgánů; dotýkání se druhého na intimních místech až po všechny formy pohlavního styku.

Hovoříme o:

- styku vaginálním, tj. styku, kdy dojde k průniku penisu či prstů do pochvy
- styku análním, tj. styku, kdy dojde k průniku do konečníku dítěte
- styku orálním, kdy dochází ke kontaktu mezi ústy a pohlavními orgány.

PŘI SEXUÁLNÍM EXPERIMENTOVÁNÍ VE SKUPINĚ je do této aktivity zapojeno více dětí. Může se jednat o děti podobného, i velmi rozdílného věku, stejně tak může být sexuálně experimentující skupina sestavená z dětí obojího pohlaví, ale i pohlaví stejného.

Sexuální experimentování můžeme nahlížet podle míry „dobrovolnosti“ zúčastněných dětí a podle role, ve které se to které dítě během sexuálního experimentování nacházelo.

To dítě, které dalo podnět k sexuálnímu experimentování, dostalo takový nápad jako první, nebo přesvědčovalo či nutilo do těchto aktivit druhé dítě, označujeme jako „**INICIÁTORA**“.

To dítě, které bylo k sexuálnímu experimentování vyzývané, přesvědčované, či dokonce nucené, označujeme jako „**ÚČASTNÍKA**“.

Role zúčastněných dětí se mohou v průběhu experimentování měnit. Některé děti se mohou sexuálních aktivit účastnit po celou dobu dobrovolně. Jiné děti se mohou účastnit „zpočátku dobrovolně“, ale pak jim takové chování začne být nepříjemné, či vnímají, že aktivity došly příliš daleko a další účast je posléze spíše nedobrovolná a raději by experimentování ukončily; dostaly se tak do role „účastníka“. Jindy se účast dítěte „zdánlivě dobrovolná“, což znamená, že dítě svůj nesouhlas nedalo navenek najevo. Jiné děti byly k účasti na sexuálním experimentování od počátku donucené.

Na téma sexuálního experimentování jsme pro Vás připravili samostatnou brožuru, ve které najdete doporučení a další informace. Brožura je k dispozici na: www.ditekrize.cz/app/uploads/2019/10/sex_experimentovani.pdf

KRÁDEŽE, LHANÍ

Krádeže představují situace, kdy si někdo vezme něco, co patří někomu jinému. Lhaní zahrnuje situace, kdy někdo neříká pravdu, zkresluje souvislosti, k něčemu se nepřizná aj.

Při posuzování závažnosti krádeží a lhaní vždy přihlížíme k věku dítěte, mentální kapacitě, míře, ve které již lze požadovat osvojení si pravidel a morálních norem dítěte; k závažnosti a četnosti takového chování. S ojedinělými epizodami se u dětí setkáváme poměrně často.

Vždy je na místě sledovat také motiv, který ke krádeži či lhaní vedl i další okolnosti, například, zda se jednalo o krádež spáchanou jedincem, nebo ve skupině; v jaké roli bylo dítě ve skupině – například iniciátor krádeže, „kápo“ party; nebo dítě, které se nechalo druhými vyhecovat, strhnout, bylo k účasti na krádeži spíše přesvědčeno či donuceno aj. Děti zejména mladšího věku neumí odhadnout cenu věci a leckdy ani nedomyslí důsledky svého chování – naučit se to je dlouhý proces a součást výchovného působení.

Nejčastější motivy krádeží u dětí:

- **touha po dané věci;** u malých dětí jde často o drobnosti (autíčko, figurka aj.); starší děti ale mohou sáhnout i po dražších věcech (mobilní telefon, playstation, jízdní kolo..)
- **udělat radost někomu jinému;** například dítě ukradne peníze na bonbóny a ty rozdá doma či ve třídě
- **poutání pozornosti;** „koupit si“ náklonnost druhých; i negativní pozornost je pozornost
- **impulzivita** – dítě dříve podlehe impulsu „mít tu věc“, než domyslí důsledky svého chování
- **zištnost** – dítě ukradenou věc prodá, smění za něco jiného, ale také za alkohol, drogy aj.
- **pomsta** – vezmu něco, co má druhý obzvlášť rád a čím utrpí škodu; za co bude druhý potrestán...
- **vykoupení se, donucení ke krádeži;** například v rámci vydírání dítěte, šikany
- **kompenzace frustrace; deprivace;** děti, které „nikdy nic neměly“, náhrada **neuspokojivých vztahů** alespoň prostřednictvím věci

Za závažné považujeme zejména krádeže, které se opakují navzdory výchovnému zásahu pečujících osob po zjištění předchozích krádeží; promyšlené dopředu naplánované krádeže; krádeže s cílem obohatit se; krádeže s cílem získání prostředků na cigarety, alkohol, drogy.

Nejčastější motivy lhaní a podvodů u dětí:

- strach z potrestání; snaha vyhnout se potrestání
- stud za své chování
- dítě kryje někoho jiného ze strachu (šikana)
- dítě kryje někoho, koho má rádo („neprásknout to na druhého“)
- dítě bylo k utajování zavázáno příslibem mlčení
- snaha získat pro sebe nějakou výhodu, zisk
- dítě spontánně neřekne o něčem, co provedlo

Z výchovných opatření jsou nejvhodnější ty, které vedou dítě k „náhradě škody“; odpracovat si způsobenou škodu, dát jako kompenzaci za ukradnutou věc také něco svého; dojít se omluvit.

Krádeže a lhaní dětí je třeba řešit s rozvahou, bez afektu a po zhodnocení všech podstatných okolností; tedy netrestat nadměrně běžné dětské ojedinělé krádeže či lži, ale také nezavírat oči před opakujícími se krádežemi či závažnými krádežemi. Fyzické tresty nejsou vhodné, neboť nemívají dlouhodobý dopad a navíc mohou posilovat agresivní chování dítěte (učení se nápodobou).

Krádeže či lhaní Vašeho dítěte nejsou Vaše ostuda. Nedovolte, aby Vás stud za chování Vašeho dítěte blokoval ve vyhledání odborné péče – právě odborní pracovníci pro Vás budou mít v této situaci pochopení. Čím dřív toto chování dítěte půjdete řešit s odborníky, tím snáze dosáhnete zlepšení!

AGRESIVITA

Agresivita v širším slova smyslu je nedílná vrozená součást každého z nás. Agrese je důležitá pro přežití, zdolávání překážek, je zdrojem energie, soutěživosti, mobilizuje nás k dosahování cílů a úspěchů. Agresivita má ale také svoji sociálními normami neakceptovatelnou podobu ve formě ubližování druhému, ale i sám sobě. Agrese je také důsledkem frustrace. Agrese může být fyzická či verbální. Cílem výchovného působení ovšem není agresí zcela potlačit, ale tuto agresivní tendenci tzv. „socializovat“, tj. projevovat ji v sociálně přijatelné formě. **To je velkým cílem výchovy každého dítěte.** Agresivní chování vzniká v kontextu konkrétní situace; vliv může mít také temperament i vrozené tendence.

Agresivitu můžeme dělit na ÚTOČNOU a OBRANNOU.

Nejčastější důvody agresivního chování u dětí:

- frustrace, překážka na cestě k cíli, tj. i zákazy „co dítě udělat nesmí, ale chce“, příkazy „co dítě udělat musí, ale nechce“
- předvádění se před druhými
- vrozená pohotovost k impulsivnímu a agresivnímu chování
- obranné chování při pocitu ohrožení
- strategie dítěte, kterému bylo ubližováno či bylo týrané, snaha „dát ránu první“, naučená „obránná“ reakce
- citová deprivace, touha po pozornosti, lásce
- nedostatečné, slabé výchovné vedení, přílišná benevolence rodičů, výchova bez hranic, někdy i příliš liberální či hyperprotektivní výchova
- testování hranic, jejich pevnosti, důslednosti ve výchově
- nedostatek sociálních dovedností – neumí situaci vyřešit sociálně žádoucími formami chování
- nápodoba chování, které dítě často vidí zejména v rodině – např. domácí násilí
- časté hraní počítačových her, časté sledování filmů, videí na internetu s násilným a agresivním obsahem
- vnitřní napětí, neklid, zvýšená nervozita – v případě vysokých nároků rodičů na výkon (ve škole, ve sportu...), ale i jako důsledek zásadních změn – rozpad rodiny, narození sourozence, úmrtí blízké osoby aj.
- agrese jako důsledek chybného pochopení či nepochopení situace – děti s poruchami autistického spektra, s ADHD, s mentálním handicapem
- absence smysluplné činnosti, nuda, prázdnota v životě
- závislosti – na alkoholu, návykových látkách, počítačových hrách (cca u 4 % dětí lze najít známky závislosti)

Neodpovídejte na agresivní chování dítěte svým agresivním chováním, tím byste nežádoucí chování u svého dítěte jen posilovali. Nereagujte pod vlivem emocí. Buďte trpěliví. Využijte odbornou pomoc.

EXPERIMENTOVÁNÍ DĚTÍ S ALKOHOLEM, NÁVYKOVÝMI LÁTKAMI

Snadná dostupnost alkoholu, velká benevolence ke konzumaci alkoholu, tolerance rodičů k ochutnávání alkoholu dětmi, to vše stojí za skutečností, že děti v České republice jsou ve srovnání s ostatními evropskými zeměmi více ohrožené, neboť začínají experimentovat s alkoholem v nižším věku a konzumují alkohol výrazně častěji a ve větším množství.

Navíc souběžně nejednou začínají i s kouřením. Konzumace alkoholu a tabáku má na vyvíjející se dětský organismus závažnější dopad než je tomu u dospělých osob. **U dětí se také snáze rozvíjí závislost.** Odhady hovoří až o každém 10. dítěti ve věku 11ti let, které již má zkušenost s opilostí. Mnohé děti začínají pravidelně konzumovat alkohol a tabákové výrobky již na počátku rané pubescence, tedy kolem 12. roku. Zkušenost s alkoholem může být navíc „mostem“ k experimentování s dalšími psychoaktivními látkami (drogami). V současné době se nejedná v této souvislosti jen o chlapce, ale i dívky.

Nejčastější důvody experimentování s alkoholem a návykovými látkami:

- hledání zábavy, zesílení zábavy, cesta k oslabení ostychu ve společnosti
- nátlak okolí – vrstevnické skupiny
- velmi snadná dostupnost alkoholu
- předvádění se, exhibice před vrstevníky, „už nejsem malé dítě“
- zkusit něco zakázaného, překračovat hranice
- „řešení“ problémů, únik před problémy, traumatizace, „rozpouštění“ úzkosti
- nedostatek smysluplné činnosti, nuda, prázdnota v životě
- nápodoba chování rodičů, členů rodiny, blízkých osob

Pokud zjistíte, že Vaše dítě pravidelně nebo nadměrně konzumuje alkohol, tabákové výrobky či jiné návykové látky a že situaci nezvládáte v přiměřeném čase svými výchovnými opatřeními, je nutné vyhledat odbornou pomoc. Nenechávejte Vaše dítě bez pomoci. Pokud Vaše dítě nechce na návštěvě odborného pracoviště spolupracovat, jděte se nejprve poradit sami. Konzultaci neodkládejte. Čas zde hraje důležitou roli!

ZÁŠKOLÁCTVÍ, ÚTĚKY Z DOMOVA, NECHOZENÍ NA KROUŽKY

Opakující se útěky dítěte z domova, stejně tak opakované záškoláctví mohou pro dítě představovat ohrožující situace. Dítě se v obou případech pohybuje jinde, než má nebo než je předpokládáno, mimo dohled a kontrolu dospělou osobou a může se snáze dostávat do situací, které neumí správně vyřešit. Jedná se o závažné porušení pravidel a takovou situaci je třeba co nejdříve začít řešit.

K řešení situace ani trochu nepřispívá hněv, jednání v afektu, křik, urážení dítěte – naopak takový projev rodiče (pečující osoby) by mohl přidat další důvod k novému útěku či novému záškoláctví.

Pokud se Vaše dítě takového jednání dopouští, je třeba pečlivě hledat příčinu jeho chování a v návaznosti na konkrétní příčinu volit vhodná opatření.

Nejčastější důvody záškoláctví a útěků z domova:

- problémové chování dítěte - neochota podrobovat se řádu, pravidlům, autoritě
- impulsivní jednání, dítě navedl někdo další; dostalo strach ze zkoušení, písemky; hádka se spolužákem
- dítěti doma nebo ve škole někdo ubližuje – strach, snaha vyhnout se ohrožení, ochránit se, bezmoc dítěte (v této souvislosti, prosím, věnujte pozornost také kapitole o sexuálním zneužívání, fyzickém a psychickém týrání, sexuálním experimentování). Mnohé děti se po dlouhou dobu nikomu nesvěří s tím, že je někdo týrá, zneužívání či šikanuje (včetně kyberšikany; nátlaku sexuálních predátorů na internetu), snaží se situaci řešit svými „dětskými způsoby“, mezi něž typicky patří právě vyhýbání se kontaktu s osobou, která dítěti ubližuje.
- atmosféra v rodině je napjatá, plná hádek, konfliktů
- snaha dítěte upoutat pozornost, potvrdit si pevnost vztahu s rodičem, lásku
- předvádění se, „frajeřina“
- u starších dětí i zamilovanost (snaha setkat se s někým, kdo bydlí daleko...; s kým rodiče zakázali kontakt aj.)

Pokud si nejste jisti dalšími výchovnými kroky, pociťujete bezradnost či bezmoc při výchově, neváhejte a vyhledejte odbornou pomoc. Nezůstávejte na tyto závažné výchovné situace sami.

VÝTRŽNICTVÍ, DELIKVENCE

Opakující se výtržnictví, delikvence, překračování zákona představuje závažnou formu poruch chování, která je bez odborné pomoci jen obtížně řešitelná. Vyhledejte odbornou pomoc. Nezůstávejte na tyto závažné výchovné situace sami!

V. OHROŽUJÍCÍ PROSTŘEDÍ

Pod souhrnné označení „ohrožující prostředí“ řadíme rozličné nepříznivé faktory vázané ponejvíce na rodinné prostředí, které zásadním způsobem ohrožují zdravý, harmonický vývoj dítěte, přináší s sebou psychickou zátěž či posunují běžně přijímané společenské normy mimo vymezený úzus (např. akceptace násilí, agrese ve vztazích).

Nejčastěji bývají děti ohrožené těmito faktory:

- zanedbáváním potřeb dítěte; tj. základních potřeb (jídlo, pití, spánek, oděv, adekvátní bydlení...); citových a emočních potřeb, nedostatek vhodných podnětů k rozvoji dítěte
- domácím násilím
- závislostí člena rodiny – na alkoholu, návykových látkách, hracích automatech
- závažným onemocněním v rodině, psychickým i somatickým; opakujícími se vyhozenými konflikty v rodině
- výskytem silných stresorů v rodině – nezaměstnanost, existenční nejistota; dluhy, delikvence rodiče
- vykořeněností, nestabilitou prostředí – časté stěhování. opakované změny školy, střídání partnerů rodičem
- sníženými dovednostmi a/či schopnostmi rodičů při péči o dítě
- příliš rozvolněnou nebo příliš přísnou výchovou

DOMÁCÍ NÁSILÍ

Rozvinuté domácí násilí, ke kterému dochází za přítomnosti dítěte, naplňuje podstatu psychického týrání dítěte a může poškodit zdravý vývoj dítěte a vést k rozvoji duševních poruch. **Dopad domácího násilí na psychiku dítěte je obdobný jako u jiných forem týrání, může vést k rozvoji stejně závažné symptomatiky. Domácí násilí, i to, jehož je dítě svědkem, vážně poškozuje zdravý vývoj a psychiku dítěte! Dítě zažívá intenzivní strach z agresora, i když není přímo napadenou osobou. Ohrožující pro dítě je v tomto případě i potencionální hrozba, že napadeno bude.**

Domácí násilí fyzické, psychické, sexuální či finanční, ke kterému dochází mezi blízkými osobami.

Se vzrůstající frekvencí se setkáváme s rozvinutým domácím násilím a přítomností dětí při opakovaných konfliktech mezi partnery, přenášením odpovědnosti za bezpečí submisivního rodiče na dítě apod. Ojedinelé nejsou případy, kdy je to právě dítě, kdo chrání svým tělem napadeného rodiče, kdo „musí“ včas zavolat policii; kdo barikáduje uprostřed noci pokoj, aby ochránilo submisivního rodiče či mladší sourozence; je tedy tím, kdo nese odpovědnost za bezpečí ostatních.

JAK MOHOU DĚTI REAGOVAT NA DOMÁCÍ NÁSILÍ?

- ztrátou pocitu bezpečí, domov není „bezpečné místo“
- strachem, úzkostí, nejistotou, úlekovými reakcemi
- emoční labilitou, výbuchy hněvu, pláčem
- ostražitostí

- agresivním chováním
- sebepoškozováním
- nesoustředěností, roztěkaností, zhoršením školního výkonu
- narušením vztahů s rodiči, sourozenci, kamarády
- naučením se roli „oběti“, pasivitou, rezignací
- deformací postojů dítěte k sociálním vztahům, nápodobou agresivního chování
- dítě si fixuje, že násilí patří do blízkých vztahů; že prostřednictvím agrese může dosahovat svých cílů
- odpojením se od svých silných emocí
- přebíráním odpovědnosti za bezpečí submisivního rodiče
- identifikací s rolí oběti – bude se chovat podobně jako submisivní rodič
- identifikací s rolí agresora – bude se chovat podobně jako agresivní rodič

Vyhledejte odbornou pomoc pro sebe i své dítě. Nezůstávejte na tyto závažné situace sami!

ZANEDBÁVÁNÍ

Formy zanedbávání:

- **tělesné zanedbávání** = nedostatečné uspokojování tělesných potřeb dítěte, nedostatek přiměřeného jídla, pití, přístřeší, oblečení, nedostatečná lékařská péče, zanedbávání prevence (př. povinného - očkování)
- **duševní zanedbávání** = nedostatek podnětů pro všestranný rozvoj dítěte
- **citové zanedbávání** = nedostatečné uspokojování citových potřeb dítěte, nedostatek náklonnosti, lásky; nedostatek podnětů k citovému rozvoji a emoční směně
- **zanedbávání výchovy** = nedostatečné výchovné vedení dítěte, nedostačující osvojování sociálních norem dítětem, nedostatek nácviku hygieny, nedostatečné rozvíjení sociálních dovedností dítěte
- **zanedbávání dozoru** = ponechání zejména malých dětí bez adekvátního dohledu a péče
- **zanedbávání vzdělání** = opakující se neodůvodněná absence ve škole, nepřiměřená dětská práce bránící naplňování vzdělávání, nedostatečná příprava do školy

Všechny formy zanedbávání závažným způsobem poškozují zdravý a plnohodnotný vývoj dítěte. Některá z poškození vývoje způsobená závažným zanedbáváním již nejde zcela bez následků napravit, a to ani intenzivní péčí.

Vyhledejte odbornou pomoc pro sebe i své dítě. Nezůstávejte na tyto závažné situace sami!

ZÁVISLOSTI RODIČE

Závislost je složitým multifaktoriálním sociálně nežádoucím jevem, který poškozují nejen samotného závislého jedince, ale i jeho sociální okolí a ponejvíce pak děti závislých osob. Dosáhne-li jedinec stavu závislosti, ztrácí nad svým jednáním plnohodnotnou kontrolu a závislost čím dál více ovládá jeho jednání. Všechny druhy závislostí mají jedno společné – zpočátku nabízí něco příjemného, posléze ale mnohé berou a seberou!

Závažný je dopad všech podob závislostí rodičů, ať již jde např. o závislost na alkoholu, návykových látkách či hracích automatech. V takových případech děti vyrůstají nejednou v přítomnosti často opilého rodiče a v atmosféře dramatických emočních výjevů, nejednou i fyzických útoků, ničení věcí a vybavení, především pak s rodiči neschopnými se ve stavu ebriety či rauše o dítě adekvátně postarat.

JAK MOHOU DĚTI REAGOVAT NA ZÁVISLOST RODIČE?

- ztrátou pocitu bezpečí, domov není „bezpečné místo“
- strachem, úzkostí, nejistotou, úlekovými reakcemi
- emoční labilitou, výbuchy hněvu, pláčem
- ostražitostí
- agresivním chováním
- sebepoškozováním
- nesoustředěností, roztěkaností, zhoršením školního výkonu
- narušením vztahů s rodiči, sourozenci, kamarády
- nápodobou závislostního chování
- přebíráním odpovědnosti za bezpečí závislého rodiče, za mladšího sourozence, za chod domácnosti

Závislost rodiče poškozují nejen jeho samotného, ale všechny členy rodiny a nejvíce pak děti.

Vyhledejte odbornou pomoc pro sebe i své dítě. Nezůstávejte na tyto závažné situace sami!

Kapitola II.

Projevy dětí – co by nemělo uniknout Vaší pozornosti?

V této kapitole bychom rádi apelovali na Vás rodiče, abyste věnovali pozornost Vašemu dítěti a určitým oblastem, které by Vám neměli u Vašeho dítěte uniknout.

Každé z dětí se určitým způsobem vyvíjí, a to jak po fyzické stránce, tak i po psychické stránce. V této souvislosti Vám rodičům může pomoci tzv. **vývojová psychologie** (řadu odkazů najdete na internetu, a pokud se vydáte do knihkupectví, najdete k tomuto tématu řadu knih).

Obecně rozdělujeme u dětí jejich:

- a) rané dětství – novorozence, kojence, batole, předškolní věk
- b) dětství – mladší školní věk, starší školní věk
- c) dospívání – pubescenci, adolescenci

S psychickou (duševní) stránkou Vašeho dítěte souvisí určité faktory, které dělíme na:

- a) **faktory podmíněné geneticky** – tzn. faktory, které mají dědičný základ, nebo faktory, se kterými se Vaše děti již narodily (např. některé psychické nemoci a poruchy mohou být dědičné)
- b) **faktory vnějšího prostředí** – souvisí se sociálním prostředím (např. výchova) nebo prostředím obecně (v této souvislosti můžeme hovořit o reakci dítěte na zátěžovou situaci – frustrace, konflikt, stres, trauma, krize, deprivace aj.)
- c) **subjektivní faktory** – souvisí hodně s konkrétním dítětem (v této souvislosti např. hovoříme o seberealizaci, sebepoznání, ale i osobních ideálech aj.).

Každé z dětí pro svůj zdárný vývoj potřebuje jiné podmínky a jinou podporu Vás rodičů. Nelze konstatovat, že všechny děti ve Vaší rodině budou potřebovat to stejné od Vás rodičů, protože každé z Vašich dětí je jiné. Jak vlastně zjistit, zda se něco děje s Vaším dítětem nebo zda nepotřebuje něco „jinak“?

Zkuste využít následující možnosti:

- a) mluvíte s Vaším dítětem,** zda se něco nestalo, zda mu někdo neublížil, zda od Vás rodičů nepotřebuje něco jiného, možná je to jen maličkost, co Vaše dítě trápí, ale i to, že s Vámi bude moci o tom mluvit, mu určitě pomůže....

Z rozhovoru s Vaším dítětem můžete zjistit nejvíce informací:

1. nebojte se zeptat (zvažte, zda budete do rozhovoru s dítětem vstupovat oba dva rodiče nebo jen jeden z Vás a dále, zda je vhodné nebo není vhodné, aby u rozhovoru s Vaším dítětem byl sourozenec)
2. ptejte se citlivě
3. ptejte se i opakovaně
4. nevyvíjejte nátlak na dítě a nevyžadujte - vždy odpověď
5. najděte si dobrou chvíli pro rozhovor s Vaším dítětem, kdy budete mít na rozhovor klid, ale i dostatek času
6. vstupujte do rozhovoru s dítětem a buďte otevření všemu (třeba dostanete odpověď, kterou jste nečekali, ale v rozhovoru byste měli být Vy oporou Vašemu dítěti a měli byste umět pracovat se svými emocemi)
7. pokud dostanete odpověď, která Vás znepokojí, rozmyslete si, jaké řešení zvolíte (nechte si čas, vše důkladně promyslete, zvažte, kdo by Vám mohl pomoci s hledáním řešení situace Vašeho dítěte, viz kapitola Kontakty nebo Legislativa - v určitých situacích máte oznamovací povinnost, ale také povinnost přerušit páchaní trestného činu). Do řešení situace zapojte i samotné dítě - dle jeho věku. I Vaše dítě by mělo vědět, co se bude odehrávat, co ho bude čekat.

Prosím, věnujte pozornost sdělení dítěte - nepodceňujte Vaše dítě a zkuste mu věřit, pokud se rozhodnete, že mu věřit nechcete, zvažte, zda pro to máte pádný argument. Tento bod můžete kombinovat s body níže uvedenými.

- b) pozorujte Vaše dítě** - objevily se u Vašeho dítěte nějaké změny? chová se jinak?

Zkuste popřemýšlet nad tím:

1. jak dlouho změna trvá (kde má svůj počátek)
2. zda se změna opakuje v nějakých cyklech
3. zda změna mění její intenzitu
4. s čím by změna mohla souviset
5. zda změnu pozorujete jen Vy rodiče nebo i někdo jiný z rodiny nebo z okolí Vašeho dítěte (např. ve škole, v kroužku, rodina kamaráda Vašeho dítěte aj.).

Zvažte, zda je změna u Vašeho dítěte taková, že tento problém zvládnete vyřešit v rámci rodiny nebo již budete potřebovat odbornou péči. Odbornou péči může čerpat Vaše dítě nebo Vy (rodič/rodiče) společně s dítětem, někdy je však zapotřebí odborná péče pro všechny členy rodiny.

Tento bod můžete kombinovat s bodem výše uvedeným.

c) někdo uvnitř rodiny (sourozenec, prarodiče, teta aj.) **nebo někdo z institucí**, kam dítě dochází (škola – výchovný poradce, školní psycholog, vedoucí kroužku aj.) nebo **rodina kamaráda dítěte** Vás **upozorňují na změnu chování u Vašeho dítěte nebo na sdělení Vašeho dítěte**, které se jim svěřilo s něčím....

- zamyslete se nad tím, zda jste např. něčemu u Vašeho dítěte nevěnovali pozornost
- neberte sdělení výše uvedených osob jako útok na Vás ve smyslu, že jste něco podcenili, ale přistupte ke sdělení tak, že mají také např. obavy o Vaše dítě
- využijte jejich pomoci a zkuste získat co nejvíce informací, abyste porozuměli situaci Vašeho dítěte (někdy se stává, že se děti raději svěří cizí osobě než Vám rodičům, protože mohou mít strach z Vaší reakce; některé věci se lépe říkají cizím osobám....)

d) nejste si jisti, neumíte ověřit, zda se skutečně něco závažného s Vaším dítětem děje? – nebojte se vyhledat odborníky (viz kapitola Kontakty) a konzultovat s nimi situaci Vašeho dítěte (telefonicky, emailem, osobně aj.)

- jsou situace u Vašeho dítěte, kdy je vhodné, aby je posoudil psycholog, psychiatr nebo jiný odborník, připusťte, že nemůžete být odborníkem na všechny oblasti u Vašeho dítěte.

Jaké projevy můžete sledovat nebo na co je dobré se ptát (posuďte situaci Vašeho dítěte a vyberte si ty okruhy, které by bylo dobré posuzovat, nemusíte se dotazovat na všechny oblasti):

1) sexualizované chování

- může se jednat o sexualizovanou hru Vašeho dítěte, sexualizované chování – a to i masturbaci, požadování sexuální stimulace, svůdné nebo vyzývavé chování, věku neadekvátní sexuální znalosti, nápadnosti v kresbě, sledování pornografie, problémy s nahotou, „přehnaná“ obsazenost Vašeho dítěte sexuálními tématy, ale i pocity nadměrného studu v oblasti intimity/sexuality aj.

- většina projevů vztahujících se k intimitě u malých dětí je přirozená a zdravá. To, co bychom mohli nazvat jako sexuální zvědavost, tedy chování a hry zaměřené na intimní tematiku, jsou přirozenou součástí dětského vývoje
- sexualizované chování u dětí se vyskytuje od projevů přirozených po ty, které lze považovat za nějak problematické až po projevy, které mohou souviset s tématem např. sexuálního zneužívání dětí
- pokud si nejste jisti, zda rozumíte správně sexualizovanému chování Vašeho dítěte, kontaktujte odborníky. Věnujte pozornost v kapitole Legislativa – Vaší oznamovací povinnosti, ale i tomu, že je Vaší povinností překazít trestný čin, tzn. pravděpodobně budete muset vstoupit do kontaktu s policií, orgánem sociálně-právní ochrany dětí, posléze i se soudem)

2) poranění

- zaměřte se v rámci pozorování na modřiny, zlomeniny, jizvy, popáleniny aj.
- zkuste se zaměřit i na mechanismus zranění – tzn. zda popis události odpovídá typu zranění
- v rámci poranění zkuste vnímat četnost poranění. Pozor: nemusí se vždy jednat o závažnost zranění, ale i o četná a/či opakující se drobná zranění
- pokud si nejste jisti, konzultujte situaci Vašeho dítěte s ošetřujícím lékařem, problematika poranění může souviset s fyzickým týráním Vašeho dítěte. V rámci kapitoly Legislativa věnujte pozornost Vaší oznamovací povinnosti, ale i povinnosti překazít trestní čin, průběhu trestního řízení aj.

3) nesnáze v oblasti úzkosti

- zaměřte se na ostražitost dítěte, různé fobie – chorobný strach ze situací, lidí či objektů. Tento strach může být ochromující. Výrazně narušuje běžné fungování a může zasahovat do každodenního života, mj. dítě není schopno strach vlastní vůlí potlačit; dále se může jednat o panické záchvaty, snahu o kontrolu ze strany dítěte, úlekové reakce aj.
- úzkost - lze definovat buď jako strach bez konkrétního předmětu, tedy často pocit napětí a obavy, jimž v naší mysli průběžně přiřazujeme různé důvody. Dále to může být strach z konkrétních předmětů či situací, které ovšem v běžném životě nebezpečné nejsou
- jedná se o vnitřní procesy dítěte, proto může být obtížné zachytit je – zapotřebí ze strany Vás rodičů je věnovat pozornost pozorování dítěte, ale i rozhovoru s dítětem
- pokud se objevují nesnáze v oblasti úzkosti, mohou mít příčinu v řadě záležitostí (mohou souviset např. s dlouhodobým rodičovským sporem aj.)
- věřte, že nesnáze v oblasti úzkosti Vašeho dítěte nejste schopni zvládnout sami v rámci rodiny, obraťte se včas, raději dříve než později, na odborníky (např. psychology)

4) depresivní projevy

- zaměřte se na depresivní chování, nevykonnost, pocity beznaděje, rozlady, pesimistický postoj k budoucnosti, náladovost, zvýšená plačtivost, zvýšený smutek, zvýšenou unavitelnost aj.
- pro účel tohoto Průvodce máme na mysli depresivní projevy zejména v podobě snížení až vymizení schopnosti prožívat potěšení a radost, pokleslých nálad dítěte a patologického smutku. Obraz deprese u dětí se liší od obrazu u dospělých osob, a proto snáze uniká pozornosti. Někdy může být nápadná „znuděnost“ dítěte, ztráta vztahu k oblíbeným činnostem a věcem; kolísání nálad; problémy se spánkem či nadměrná únava.
- platí obdobně jako u předchozího bodu, obraťte se včas na odborníky (zpočátku problémů na psychologa, ale pokud budou depresivní projevy velmi zdlouhavé a hluboké, může se jednat o psychiatra). Včasná diagnóza je velmi důležitá, ale správně určit ji může jen odborník.

5) neurotické obtíže

- zaměřte se zejména na: vtíravé myšlenky, tiky, kousání nehtů, zadržávání v řeči, trhání vlasů, skřípání zubů, pomočování/pokálení aj.
- pro účel tohoto Průvodce máme na mysli neurotické obtíže ve smyslu duševní nerovnováhy, způsobující psychický stres neboli duševní tíseň
- obraťte se zpočátku na psychologa, v případě závažných obtíží na psychiatra

6) regresivní chování

- šišlání, zvýšená závislost na pečující osobě, ztráta samostatnosti aj.
- máme na mysli regres ve smyslu propadu. Jde o návrat na nějaký z již dosažených stupňů vývoje (předškolní věk, mladší školní věk, puberta)
- regresivní chování se objevuje u dětí jako reakce např. na nějakou zátěž (může např. souviset s rozchodem rodičů aj.)
- pokud má regresivní chování dlouhodobější charakter v chování Vašeho dítěte, obraťte se na psychologa

7) problémy s realitou

- útoky do fantazie, chybné porozumění situacím, vyplnění mezer v paměti domněnkami někdy zcela absurdními; desorganizované myšlení/chování;
- zároveň je třeba připomenout, že malé děti mají často zcela přirozeně velmi barvitou fantazii, a proto je zapotřebí případné problémy s realitou u dětí posuzovat velmi individuálně a citlivě
- posuzujte, s čím by problémy s realitou u Vašeho dítěte mohly souviset – zda s věkem Vašeho dítěte nebo zda se jedná o závažnější problém

- zkuste situaci Vašeho dítěte konzultovat s nejbližšími osobami kolem dítěte a porovnat si svůj pohled na dítě s jiným postojem např. dalšího člena rodiny, pokud si nejste zcela jisti, obraťte se na psychologa

8) hyperaktivitu

- zvýšená dráždivost, zvýšený neklid, impulsivita
- hyperaktivita je termín, který se hodně užívá, ale je otázkou, zda mu dobře rozumíme. Pro účely tohoto Průvodce máme na mysli fyzický stav, který se projevuje abnormální aktivitou, ale i impulzivitou a vznětlivostí
- hyperaktivita může být přirozenou součástí osobnosti Vašeho dítěte, ale pokud se hyperaktivita stává problémem v běžném fungování Vašeho dítěte, jedná se už o problém
- hyperaktivita je často spojována s ADHD, což je hyperaktivita s poruchou pozornosti
- pokud si nevíte rady ohledně Vašeho dítěte, obraťte se na psychologa nebo pedagogicko-psychologickou poradnu (např. problémy Vašeho dítěte ve škole). Hyperaktivní dítě může být výchovně náročné

9) strach

- strach z mužů/žen, strach z nějakého prostoru, strach o bezpečí druhých lidí, strach ze zabití, strach z pronásledování, strach z opuštění aj.
- strach je velmi silná emoce, která vzniká jako reakce na hrozící nebezpečí
- strach může doprovázet řada tělesných projevů – např. zblednutí, chvění a třes, zrychlené dýchání, bušení srdce aj.
- pokud se jedná o strach, který trvá velmi dlouhou dobu nebo výrazným způsobem komplikuje běžné fungování Vašeho dítěte, zkuste si o strachu s dítětem promluvit a hledejte způsoby, jak by Vaše dítě mohlo strach překonat. Pokud se Vám společně s dítětem nedaří strach překonat, obraťte se na dětského psychologa
- strach může souviset s nějakou prožitou událostí – např. se sexuálním zneužitím, ale i s tím, kdy dítě bylo svědkem domácího násilí aj.

10) problémy se sociabilitou

- nedostatek otevřenosti, zvýšená uzavřenost, samotářské chování, izolování se, nadměrné poutání pozornosti aj.
- sociabilita je velmi důležitá, je to naše schopnost – vstupovat do vztahů s druhými lidmi, i u dětí je velmi potřebné, aby byly schopné udržovat vztahy uvnitř rodiny včetně širší rodiny
- u dětí má také poměrně velký význam umět navazovat, ale i udržovat vztahy s vrstevníky, tzn. kamarády

- problémy se sociabilitou mohou např. souviset s tím, že někdo Vašemu dítěti ublížil (ve smyslu sexuálního nebo fyzického týrání nebo se může jednat o šikanu aj.)
- pokud problémy u Vašeho dítěte přetrvávají, hledejte odbornou pomoc pro Vaše dítě (v rámci služeb jsou dostupné i různé „terapeutické“ skupiny pro děti, kde dítěti pomohou odborníci se vztahy uvnitř skupiny)

11) nesnáze v oblasti vztahů

- narušené vztahové pole k některému členu užší nebo širší rodiny včetně sourozence, ale i k vrstevníkům, hostilní chování, odmítavé chování, vyhýbání se někomu, zesílená touha po druhých aj.
- věnujte pozornost těmto problémům, zkuste uvažovat o tom, s čím mohou nesnáze Vašeho dítěte souviset, zda se objevují jen ve vztahu k jedné osobě nebo se jedná obecně o problémy Vašeho dítěte k většímu počtu osob kolem dítěte
- zkuste o situaci s dítětem mluvit, zkuste sdělení dítěte porozumět
- pokud si nevíte rady a na straně dítěte vznikají velké nesnáze v oblasti vztahu /vztahů, zkuste pro Vaše dítě vyhledat psychologa

12) přejímání odpovědnosti

- přejímání rolí, nepřiměřené odpovědnosti, pseudodospělost, předčasná samostatnost, slovník odpovídající staršímu dítěti/dospělé osobě
- tento problém se může objevovat u dětí, které jsou svědky domácího násilí aj.
- je zapotřebí si uvědomit, že dětem by měla zůstat jejich „dětskost“ se vším všudy, určitě by neměly řešit záležitosti „nás“ dospělých....
- zkusme se zaměřit na to, jak přejímání odpovědnosti „sejmeme“ ze svého dítěte, možná je to jen o tom, že bychom se sami měli chopit věcí, které náleží pouze nám rodičům
- uvědomme si také, že naše dítě leckdy nemusí mít informace o všem, co se v naší rodině děje, jsou věci, které by měly zůstat jen mezi námi rodiči a o kterých naše děti nemají vědět

13) spánek

- nespavost, nadměrná spavost, problémy s usínáním, noční můry, problémy s probouzením se aj.
- celková doba spánku se od narození rychle zkracuje od 17-18 hodin po porodu k 10-12 hodinám ve věku 4 let a dále pozvolněji k celkem stabilní době 7-8,5 hodiny ve věku 20 let. Krátké 3-4 hodinové intervaly spánku novorozence se střídají s krátkými intervaly krmení a jsou postupně nahrazovány plynulejším spánkem; spánkový režim u dětí je možné trénovat; ve věku 4 let je již spánek spojen v jedné dlouhé noční periodě, ale stále i s možností krátkého spánku během dne

- kvalita spánku a doba spánku je velmi důležitá pro děti a jejich fungování v běžném životě
- problémy se spánkem jsou velmi časté u malých dětí, kdy nám dávají na vědomí nějaký problém v oblasti jejich života
- problémy se spánkem mohou souviset i s problematikou domácího násilí (např. obava o rodiče, že „když usnu, nebudu moci pomoci svému rodiči“ aj.) nebo v souvislosti, kdy děti něco tíží a myšlenky jim nedovolují usnout, nebo někdo Vašemu dítěti ublížil a ve snu se mu vrací noční můry související s touto událostí
- pokud přetrvávají výše uvedené problémy u dítěte v oblasti spánku, konzultujte situaci s pediatrem nebo vyhledejte psychologa

14) potíže s jídlem

- poruchy příjmu potravy, potíže s jídlem – jí málo/jí hodně, zažívací problémy – cíleně vyvolávané, nápadná změna ve hmotnosti Vašeho dítěte – dítě zhublo či nápadně přibralo aj.
- děti mohou na problémy v jejich běžném životě nebo na prožitou nepříznivou situaci reagovat i v oblasti jídla
- potíže s jídlem jsou velmi typické pro dívky (spíše oblast – málo jí), ale objevují se i u chlapců (spíše oblast přejídání)
- pokud vnímáte, že Vaše dítě má dlouhodobé potíže s jídlem, konzultujte situaci s pediatrem Vašeho dítěte, popř. vyhledejte psychologa (na potíže s jídlem jsou i specializovaná pracoviště, většinou se jedná o zdravotnická zařízení a bývají součástí oddělení dětské psychiatrie)

15) psychosomatické obtíže a somatické stížnosti

- časté bolesti hlavy, břicha, nevolnost, zesílený/zrychlený tlukot srdce, zrychlený dech – problémy s dechem, dechová nedostačivost, sevření, lapání po dechu, častá nemocnost, opakované infekce v urogenitální oblasti aj.)
- v první fázi konzultujte situaci s pediatrem Vašeho dítěte – v této fázi je rozhodující, zda Vaše dítě netrpí nějakou nemocí, pokud není základ v tělesné nemoci, doporučujeme v dané oblasti obrátit se na psychologa
- objevují se u všech dětí bez rozdílu věku a pohlaví a mohou souviset s psychickou zátěží u Vašeho dítěte a s řadou problémů (rozchod rodičů, šikana, sexuální či psychické či fyzické týrání, domácí násilí aj.)

16) školní problémy

- problémy s pamětí, problémy s pozorností, nápadné zhoršení školního prospěchu
- řešte situaci dítěte včas a konzultujte situaci Vašeho dítěte s třídní učitelkou, školním psychologem a věnujte pozornost jejich doporučením

- výše uvedení Vás mohou odkázat na pedagogicko-psychologickou poradnu, neváhejte se na ně obrátit, při kontaktu s těmito odborníky můžete získat i poradenství pro sebe, jak nejlépe k dítěti přistupovat, a to nejenom v oblasti učení

17) agrese

- záchvaty nevyprovokovaného prudkého vzteku, krutost k osobám/zvířatům, opakující se destruktivní chování, nadávky/verbální útoky, fyzické útoky, agresivní prvky zaznamenané v kresbě nebo ve hře
- agrese – znamená napadení, útočné jednání, které se projevuje poškozováním nebo násilným omezováním jiné osoby nebo věci. Agrese se může projevovat fyzickým napadením, ale také verbálně, např. urážkami a pomluvami.
- agresivního chování se více dopouštějí chlapci, ale objevuje se i u dívek
- problematika agrese může souviset s domácím násilím, kdy se dítě identifikuje s agresorem a jeho chování napodobuje
- agresi může Vaše dítě obrátit i vůči sobě – viz níže sebestrukce
- pokud se objevuje agrese v chování Vašeho dítěte, vyhledejte psychologa nebo středisko výchovné péče (pokud se jedná o problematiku domácího násilí – vyhledejte organizace, které se zabývají terapií dětí, které zažívají násilí ve vztazích)

18) sebestrukce

- sebepoškozující chování, sebezraňování, sebevražedné tendence a jednání
- sebestrukce je vědomé či nevědomé jednání, kterým si Vaše dítě ubližuje. Mezi nejčastější patří alkoholismus, kouření (tabakismus), užívání drog (narkomanie), přejídání, nedostatečný pohyb, promiskuita, v krajním případě pak anorexie, nebo sebepoškozování
- někdy je příčinou tohoto jednání snaha uniknout z nepříjemné situace, ale jedná se o velmi závažné projevy
- v případě sebepoškozování věnujte pozornost způsobu sebepoškozování a době, od které se začalo sebepoškozování u Vašeho dítěte objevovat, zkuste zmapovat i důvody, pro které může docházet k sebepoškozování. Pokud je sebepoškozování dlouhodobé nebo má závažnější formu, doporučujeme Vám vyhledat odbornou psychologickou péči
- v případě sebevražedných tendencí u Vašeho dítěte kontaktujte psychologa, pokud se už bude jednat o promyšlené sebevražedné jednání, neváhejte kontaktovat psychiatra nebo po vyhodnocení míry ohrožení života či zdraví Vašeho dítěte i zdravotnickou záchrannou službu (tzn. v případech, kdy dítě skutečně chce skoncovat se svým životem)
- nepodceňujte situaci, nezlehčujte situaci Vašeho dítěte, výše uvedené projevy ohrožují zdraví i život Vašeho dítěte

19) rizikové chování

- kriminalita, promiskuita, užívání návykových látek, lhaní, vulgarita, neposlušnost, výchovné problémy – např. vážné porušování pravidel, nepoctivost a krádeže, destrukce majetku a vlastnictví, problémy s respektováním autority, útěky, šikana aj.
- pokud se objevuje u Vašeho dítěte rizikové chování, nepodceňujte situaci a vyhledejte si kontakty na středisko výchovné péče ve Vašem okolí nebo vyhledejte psychologa
- pokud se bude dítě dopouštět rizikového chování, může se stát, že vstoupíte do kontaktu s orgánem sociálně-právní ochrany dětí, tzv. kurátorem pro děti nebo kurátorem pro mladistvé, ale i s policií (viz kapitola Legislativa – zkuste se věnovat tématu, kdy Vaše dítě nabývá „odpovědnosti“ za tzv. trestné činy)

20) sebepojetí

- snížené sebehodnocení, sebenenávisť, pocity viny, pocity ostychu, zvýšená tréma, zvýšená nejistota, pocity odlišnosti od jiných, zvýšená ostýchavost, odmítání svého těla, sebeodevaluování aj.
- sebepojetím rozumíme vztah dítěte k sobě samému i k subjektivně důležitým skutečnostem jeho života, tedy to, co si dítě o sobě a subjektivně významných danostech myslí, jak je vnímá, prožívá a nakonec i hodnotí. Tvoří centrum osobnosti, jsme to - my sami - se vším, co k nám subjektivně patří
- sebepojetí lze definovat jako postoj dítěte k sobě samému. Jako každý postoj má i sebepojetí tři složky:
 1. sebepoznání, sebehodnocení
 2. sebepřijetí, sebeúctu
 3. úsilí pro seberealizaci
- k sebepojetí a k problémům Vašeho dítěte s ním spojených můžete využívat rozhovor, pokud vnímáte, že v rámci sebepojetí Vašeho dítěte není něco v pořádku, neváhejte se obrátit na psychologa.

Výše uvedené body jsme popsali pro potřeby tohoto Průvodce ve velké stručnosti, ale i obecnosti.

Řadu informací můžete nalézt na různých webových portálech nebo si můžete zakoupit k danému okruhu odbornou literaturu. Neváhejte situaci Vašeho dítěte projednat s odborníky. Odborníci jsou tu pro Vás, rádi Vám nebo Vašemu dítěti pomůžou. Problémy Vašeho dítěte nemusí vymizet. Pokud nebudete včas tyto problémy řešit, jejich „lčba“ může být posléze dlouhodobější, ale i komplikovanější, a mohou tak nepříznivě ovlivňovat další život Vašeho dítěte.

Bud'te otevření, nic neskrývejte, odborníkům popisujte své problémy reálně.

Kapitola III.

Legislativa aneb bud'te informovaným rodičem v oblasti práva

Rádi bychom Vás rodiče požádali o pozornost a o to, abyste nepřelisovali na další kapitolu. Někdy je právo „nudné“, ale měli byste vědět, jaké jsou např. Vaše povinnosti či práva a jaká jsou práva Vašeho dítěte.

Níže uvedené informace můžete – Vy osobně nebo Vaše dítě – využít.

Vyhledejte si oblast legislativy pro konkrétní situaci Vašeho dítěte. Nemusíte číst celou kapitolu legislativy, máte prostor se k jakékoliv části vrátit kdykoliv do budoucna.

1. Rodinné právo

Rodinné právo je upraveno v občanském zákoníku (zákon č. 89/2002 Sb., ve znění pozdějších předpisů). **V občanském zákoníku je upravena:**

- oblast manželství (vznik, povinnosti a práva manželů, zánik manželství),
- oblast poměrů mezi rodiči a dítětem (určování rodičovství, osvojení, oblast vztahu rodiče a dítěte, vztahy mezi dítětem a jinými příbuznými a dalšími osobami),
- oblast poručenství a jiné formy péče o dítě (poručenství, opatrovnictví, pěstounství a ústavní výchova)

V níže uvedeném textu se nebudeme zabývat všemi oblastmi, ale pouze významnými pro rozsah tohoto Průvodce.

K oblasti manželství:

V této části občanského zákoníku je upraveno zvláštní ustanovení **proti domácímu násilí**, jedná se o § 751 a násl.

K domácímu násilí:

- stane-li se další společné bydlení manželů v domě nebo bytě, v němž se nachází rodinná domácnost manželů, pro jednoho z nich nesnesitelné z důvodu tělesného nebo duševního násilí vůči manželovi nebo jinému, kdo v rodinné domácnosti manželů žije, může **soud na návrh dotčeného manžela omezit, popřípadě i vyloučit na určenou dobu právo druhého manžela v domě nebo bytě bydlet**
- **právo domáhat se ochrany proti domácímu násilí má také každá jiná osoba, která žije spolu s manžely nebo rozvedenými manžely v rodinné domácnosti**

Před občanským zákoníkem se uplatní zákon č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, ve znění pozdějších předpisů (§ 44 až 47). Tento zákon upravuje vykazání (doba je 10 dnů), formu vykazání a podmínky vykazání, povinnosti a práva vykázané osoby, rozsah poučení ohrožené osoby ze strany policie, oznamovací povinnost policie ČR k intervenčnímu centru, OSPOD a civilnímu soudu, dále tento zákon upravuje kontrolu dodržování povinností vykázané osoby ze strany policie ČR.

K oblasti poměrů rodiče/rodičů a dítě:

obecně k poměrům rodičů a dítěte

rodiče a dítě mají vůči sobě navzájem povinnosti a práva, která vznikají narozením dítěte a zanikají nabytím jeho zletilosti (prosím, věnujte pozornost tomu, že na prvním místě jsou povinnosti, posléze práva)

- **každé dítě je povinno dbát svých rodičů**
- **žije-li dítě s rodiči nebo s některým z nich v rodinné domácnosti a je-li o ně řádně pečováno, podílí se i ono na péči o chod domácnosti**
- **rodiče mají právo usměrňovat své dítě výchovnými opatřeními**, jak to odpovídá jeho rozvíjejícím se schopnostem, včetně omezení sledujících ochranu morálky, zdraví a práva dítěte. Dítě je povinno se těmto opatřením podřídit.

k rodičovské odpovědnosti

rodičovská odpovědnost zahrnuje - **nejprve - povinnosti, posléze práva rodičů**, která spočívají v péči o dítě, tzn. zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění.

Rodičovská odpovědnost **vzniká narozením dítěte a zaniká, jakmile dítě nabude plné svéprávnosti. Trvání a rozsah rodičovské odpovědnosti může změnit jen soud; tzv. omezit odpovědnost rodiče, posléze se ustanovuje tzv. opatrovník; nebo rodiče zbavit rodičovské odpovědnosti (ustanovuje se poručník)**

- **rodičovská odpovědnost náleží stejně oběma rodičům a vykonávají ji rodiče ve vzájemné shodě.** Má ji každý rodič, ledaže by jí byl zbaven.
- **nedohodnou-li se rodiče v záležitosti, která je pro dítě významná** zejména se zřetelem k jeho zájmu, rozhodne soud na návrh rodiče. Za významnou záležitost se považují zejména nikoli běžné léčebné a obdobné zákroky, určení místa bydliště a volba vzdělání nebo pracovního uplatnění dítěte.
- **rodiče mají rozhodující úlohu ve výchově dítěte. Rodiče mají být všestranně příkladem svým dětem,** zejména pokud se jedná o způsob života a chování v rodině.

styk dítěte

- **výkon práva rodičů udržovat osobní styk s dítětem nemohou rodiče svěřit jiné osobě. Dítě, které je v péči jen jednoho rodiče, má právo stýkat se s druhým rodičem v rozsahu, který je v zájmu dítěte,** stejně jako tento rodič má právo stýkat se s dítětem, ledaže soud takový styk omezí nebo zakáže. **Soud může také určit podmínky styku,** zejména místo, kde k němu má dojít, jakož i určit osoby, které se smějí, popř. nesmějí styku účastnit (tzv. asistovaný styk).
- **rodiče, který má dítě v péči, je povinen dítě na styk s druhým rodičem připravit, styk dítěte s druhým rodičem řádně umožnit a při výkonu práva osobního styku s dítětem v potřebném rozsahu s druhým rodičem spolupracovat.**
- **rodič, který má dítě v péči, a druhý rodič se musejí zdržet všeho, co narušuje vztah dítěte k oběma rodičům nebo co výchovu dítěte ztěžuje.**
- **brání-li rodič, který má dítě v péči, bezdůvodně trvale či opakovaně druhému rodiči ve styku s dítětem, je takové chování důvodem pro nové rozhodnutí soudu o tom, který z rodičů má mít dítě ve své péči (tzv. změna výchovy).**
- **rodiče jsou povinni si vzájemně sdělit vše podstatné, co se týká dítěte a jeho zájmů** (věnujte, prosím, pozornost tomu, že se jedná o povinnost nikoliv dobrovolnost)

rozchod, rozvod rodičů aneb k úpravě poměrů

- má-li být rozhodnuto **o rozvodu manželství rodičů dítěte**, soud nejprve určí, jak bude každý z rodičů napříště o dítě pečovat, a to s uvážením zájmu dítěte.
- soud vezme v úvahu nejen vztah dítěte ke každému z rodičů, ale také jeho vztah k sourozencům, popř. i k prarodičům.
- **soud může svěřit dítě**
 - a) do péče jednoho z rodičů, nebo
 - b) do střídavé péče, nebo
 - c) do společné péče
 - d) soud může dítě svěřit i do péče jiné osoby než rodiče, je-li to potřebné v zájmu dítěte.

Prosím, věnujte pozornost tomu, že žádná forma péče o dítě není upřednostněna, rozhodující je zájem dítěte.

- **při rozhodování o svěření do péče soud rozhoduje tak, aby rozhodnutí odpovídalo zájmu dítěte.** Soud přitom bere ohled na osobní založení dítěte, zejm. na jeho vlohy a schopnosti ve vztahu k vývojovým možnostem a životním poměrům rodičů, jakož i na citovou orientaci a zázemí dítěte, na výchovné schopnosti každého z rodičů, na stávající a očekávanou stálost výchovného prostředí, v němž má dítě napříště žít, na citové vazby dítěte k jeho sourozencům, prarodičům, popř. dalším příbuzným nebo nepříbuzným osobám.
- soud vezme vždy v úvahu, který z rodičů dosud o dítě řádně pečoval a řádně dbal o jeho citovou, rozumovou a mravní výchovu, jakož i to, u kterého z rodičů má dítě lepší předpoklady zdravého a úspěšného vývoje.

styk dítěte s dalšími osobami

- **právo stýkat se s dítětem mají osoby příbuzné s dítětem**, ať blízce či vzdáleně (např. prarodiče), jakož i osoby dítěti společensky blízké, pokud k nim dítě má citový vztah, který není jen přechodný, a pokud je zřejmé, že by nedostatek styku s těmito osobami pro dítě znamenal újmu.
- také dítě má právo se stýkat s těmito osobami, pokud tyto osoby se stykem souhlasí.

výživné (skutečně – jen stručně)

- výživné se plní v pravidelných dávkách a je splatné vždy na měsíc dopředu, ledaže soud rozhodl jinak
- výživné lze přiznat jen ode dne zahájení soudního řízení, u výživného pro děti i za dobu nejdéle tři let zpět
- životní úroveň dítěte má být zásadně shodná s životní úrovní rodičů

k procesním záležitostem

Podle zákona o zvláštních řízeních soudních (zákon č. 292/2013 Sb., ve znění pozdějších předpisů) rozhoduje soud ve věcech – manželských a partnerských, ve věci ochrany proti domácímu násilí, o určení a popření rodičovství, ve věcech osvojení, ve věcech péče soudu o nezletilé. Výše uvedený zákon upravuje, jak **soudy věc projednají a jakým způsobem o věci budou rozhodovat.**

Nestanoví-li výše uvedený zákon jinak, použije se občanský soudní řád (viz níže). V praxi se hodně hovoří o předběžném opatření, prosím, přečtěte si, jak občanský soudní řád předběžné opatření upravuje: **předběžné opatření** je upraveno v zákoně č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (§ 74 a § 102).

Jde o prostředek, který soudy nařizují **pouze výjimečně**, tam kde navrhovatelé opatření hrozí nějaká závažná újma. Jde zejména o spory o výživné, spory o výchovu dětí. Předběžné opatření se nařizuje **usnesením**. Je vykonatelné vyhlášením, popř. doručením účastníkovi, který se jím musí řídit. Jde-li o předběžné opatření ve věcech péče o dítě a ve věcech domácího násilí, je **vykonatelné již svým vydáním**. Vůči předběžnému opatření se lze odvolat. K podání **odvolání je 15 dnů**. Předběžné opatření se stanovuje max. na 1 měsíc, ve kterém by se měl snažit soud o vyřešení případu. Předběžné opatření však může prodloužit soud **až na půl roku**.

Občanský soudní řád upravuje také princip **mediace**, tzn. v běžném soudním sporu může soud, uzná-li to za vhodné a účelné, podle § 100 odst. 2 občanského soudního řádu, účastníkům řízení nařídít, aby se setkali s mediátorem (osobou zapsanou v seznamu mediátorů), a po dobu mediace přerušit řízení. **Mediace** je způsob „klidného“ řešení sporů/konfliktů, jehož cílem je dohoda. Základem mediace je, že mezi znesvářené strany vstoupí třetí, nezávislá osoba, tzv. **mediátor**, která se jím stává prostředníkem ke smírnému, kompromisnímu řešení sporných otázek. Podmínkou je, že mediátor musí být nestranný. Seznam mediátorů je dostupný na webových stránkách Ministerstva spravedlnosti.

2. Trestní předpisy aneb dítě oběť trestného činu

Někdy se můžete dostat do situace, kdy se „něco“ stane Vašemu dítěti a dítě se tzv. stává obětí trestného činu.

K této situaci Vám uvádíme následující:

- **oznamovací povinnost** je upravena v § 368 trestního zákona (zákon č. 40/2009 Sb.). Trestní zákoník vyjmenovává trestné činy (např. týrání svěřené osoby, zneužití dítěte k výrobě pornografie, apod.), u kterých se ukládá povinnost osobám (fyzickým, ale i právnickým) oznámit v případě, že se hodnověrným způsobem dozví, že někdo takový čin spáchal.
- trestní zákon upravuje i povinnost **překazít trestný čin** (§ 367 nepřekažení trestného činu). Trestní zákoník vyjmenovává trestné činy (např. znásilnění, pohlavní zneužití, týrání svěřené osoby, apod.), u kterých mají osoby (fyzické, ale i právnické) povinnost překažít trestný čin v případě, že se hodnověrným způsobem dozví, že někdo takový trestný čin připravuje nebo páchá.
- trestnímu stíhání se může vystavit i ten, kdo nepřekaží nebo neoznámí trestný čin.

trestní oznámení

- **trestní oznámení**, lze podat ústně nebo písemně. Trestní oznámení lze podat na kterékoli policii (vhodné je podat trestní oznámení na službu kriminální policie a vyšetřování (zkratka - SKPV) v místě, kde došlo ke spáchání trestného činu, nebo na státní zastupitelství. **Policie**, ale i **státní zastupitelství** je povinno oznámení přijmout a prošetřit.
- databáze služben SKPV je dostupná na webu: www.policie.cz. Seznam pracovišť státních zastupitelství je uvedena na webu: www.justice.cz (záložka státní zastupitelství).
- ke státnímu zastupitelství považujeme za podstatné uvést, že vykonává dozor nad zachováním zákonnosti v přípravném řízení trestním (řízení, které probíhá u policie) a účastní se hlavního líčení (u soudu).
- pro ústní podání trestního oznámení budete potřebovat dostatek času a zvažte, zda by nebylo vhodné, aby Vás někdo z blízkých osob doprovodil a byl pro Vás podporou
- pokud budete trestní oznámení podávat písemně, nechte si kopii podání a zašlete ho doporučeně, abyste měli doklad o odeslání. Písemné trestní oznámení můžete také předat pracovníkovi policie nebo státního zastupitelství, nechte si potvrdit předání písemného trestního oznámení.

- **v případě, že chcete být informováni o tom, co s trestním oznámením policie učinila, musíte o to v rámci podání trestního oznámení požádat (bud' uvést v rámci ústního podání, nebo v rámci písemného podání), tzn. „žádám, abych byl vyrozuměn o tom, s jakým výsledkem bylo moje trestní oznámení prošetřeno“. Policie Vás musí do 30 dnů informovat (pokud o to požádáte).**
- forma a obsah trestního oznámení nejsou stanoveny, doporučuje se však formulovat trestní oznámení srozumitelně a stručně tak, aby bylo zřejmé:
 - a) **kdo oznámení činí** (myšleno pro písemné podání trestního oznámení)
 - b) **kdo se trestného činu dopustil**
 - c) **co se stalo**
- pokud v souvislosti s podezřením na trestný čin máte důkazy (např. sperma pachatele, pachové stopy, popř. další důkazy), obraťte se ihned na policii a řešte situaci s nimi.

fáze trestního řízení

- pokud policie přijme trestní oznámení a začne činit další úkony, hovoříme o fázích trestního řízení. Zpočátku hovoříme o **přípravném řízení**, kdy policie shromažďuje podklady pro řízení před soudem.
- přípravné trestní řízení má dvě fáze – **fáze prověřování a fáze vyšetřování**
- **první fáze** začíná podáním trestního oznámení. Fáze prověřování je zahájena sepsáním **Záznamu o zahájení úkonů trestního řízení** policií (mohou být učiněny tzv. neodkladné a neopakovatelné úkony). V této fázi se objasňují a prověřují skutečnosti nasvědčující tomu, že byl či nebyl spáchán trestný čin (policie činí tyto úkony – např. podání vysvětlení, ohledání místa činu, ohledání věcí, obstarávání znaleckých posudků, zajišťování stop, např. i otisků prstů apod.). Tato fáze končí – zahájením nebo nezahájením trestního stíhání. Pokud se zahájí trestní stíhání, následuje fáze vyšetřovací. Pokud se nezahájí trestní oznámení – dojde k odevzdání věci příslušnému orgánu (např. přestupkové komisi, apod.) nebo odložení věci.
- **fáze vyšetření** začíná **Usnesením o zahájení trestního stíhání**. Policie nadále vyhledává důkazy k objasnění trestného činu. Jedná se např. o výslech svědků, podání vysvětlení, ohledání věcí, zadávání znaleckých posudků apod. Fáze končí – podáním **obžaloby** (věc jde k soudu), odkloněním věci (jednání o dohodě a vině), postoupením věci jinému orgánu (např. přestupkové řízení) nebo zastavením trestního stíhání
- v první i druhé fázi přípravného řízení věc nemusí skončit, protože následují **opravné prostředky**. Jedná se o podání stížnosti proti usnesení policie či státního zástupce (usnesení policie o odložení věci – viz § 159a trestního řádu, usnesení st. zástupce proti postoupení věci jinému orgánu – viz § 171 odst. 1 trestního řádu, proti usnesení státního zástupce o zastavení trestního stíhání - § 171 trestního řádu, usnesení st. zástupce o podmíněném zastavení trestního stíhání - § 307 trestního řádu apod.).

- pokud se domníváte, že v přípravném řízení vznikají **průtahy nebo závady v postupu policie**, máte právo obrátit se na státního zástupce dle § 157a trestního řádu.
- dále považujeme za podstatné uvést, že oběť trestného činu je také policejním orgánem poučena o svých **právech a povinnostech**, zejména o možnosti připojit se s nárokem na **náhradu škody k trestnímu řízení**, měla by být rovněž poučena o možnosti podat žádost **o peněžitou pomoc od státu**.
- při **podání vysvětlení** má každý právo na právní pomoc advokáta. Jde-li o nezletilé dítě, je třeba předem vyrozumět jeho zákonného zástupce. To neplatí, pokud provedení úkonu nelze odložit.
- rodiče nejsou přítomni podání vysvětlení ze strany nezletilého dítěte. Ve většině případů se podání vysvětlení ze strany dítěte **účastní orgán sociálně-právní ochrany dětí**.
- v případě, že dochází k opakovanému kontaktování podezřelé osoby s Vaším dítětem, prosím, informujte policii. Policie může rozhodnout i **o vazbě** podezřelé osoby.

znalecký posudek

- Vaše dítě může čekat také tzv. **znalecký posudek** (policie ustanovuje znalce z důvodu zjištění dopadu trestného činu na dítě, popř. i s ohledem na věrohodnost/nevěrohodnost dítěte).

svědek

- považujeme za podstatné uvést, že Vy jako rodiče jste často v postavení **svědka**. Rodič může být tedy předvolán policií, aby vypovídal o skutečnostech, které jsou důležité pro probíhající trestní řízení. Svědkem mohou být osoby zletilé (např. prarodiče) i nezletilé (např. další sourozenci dítěte). Svědek má **právo na právní pomoc, právo na poskytnutí informací o pobytu obviněného, právo na utajení své totožnosti a podoby svědka, právo na svědecké atd.**
- **na všechno, čemu nebudete v souvislosti s úkony policie (státního zástupce) či soudu rozumět, neváhejte a dotazte se.**
- výše uvedené úkony policie mohou trvat několik týdnů, ale i měsíců.

- u soudu probíhá tzv. **hlavní líčení** a případně **opravné řízení (tzn. odvolací řízení)**. V hlavním líčení se rozhoduje o hlavní otázce trestního řízení, o vině obžalovaného a o trestu, popřípadě i o ochranném řízení a o náhradě škody oběti. Trestní řízení je upraveno v trestním řádu.

Průběh hlavního líčení zahrnuje:

- **počátek hlavního líčení** – zahrnuje mj. sdělení věci, která bude projednávána, zjištění, zda se dostavily osoby, které byly předvolány nebo vyznameny, přednesení obžaloby, zjištění, zda poškozený navrhuje, aby pachateli byla uložena povinnost k náhradě škody
- **dokazování** – zahrnuje provádění důkazů, např. výslech obžalovaného, svědků a znalců, případně čtení protokolů o dřívější výpovědi, předkládání posudků, zpráv, dalších listin a věcných důkazů
- **závěr hlavního líčení** – zahrnuje přednesení závěrečných řečí, případně usnesení o doplnění dokazování, závěrečnou řeč za poškozeného může pronést zmocněnec.
- **rozhodnutí soudu** – soud může rozhodnout o vrácení věci státnímu zástupci, zastavení trestního stíhání, podmíněném zastavení trestního stíhání a schválení narovnání, přerušení trestního stíhání, nebo rozhodnout rozsudkem. V rozsudku soudu může být rozhodnuto i o **nároku na náhradu škody**. Proti tomuto rozhodnutí soudu o nároku náhrady škody můžete podat odvolání.
- **opravné řízení** – má formu **odvolání**. Dále hovoříme o **vykonávacím řízení**, tzn. jde o vykonání pravomocného rozsudku, zejména o výkon trestu nebo ochranného opatření (např. výkon trestu odnětí svobody, domácího vězení, příp. výkon ochranné léčby aj.).

Řízení před soudem je ve většině případů **veřejné**, počítejte s tím a připravte se na tuto skutečnost, protože jako rodič dítěte můžete opětovně vypovídat jako svědek.

dítě – oběť trestného činu

- **dítě se může stát i obětí trestného činu**. Danou oblast upravuje zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, ve znění pozdějších předpisů. Zákon o obětech trestných činů upravuje následující oblasti:
 - a) práva obětí trestných činů
 - b) poskytování peněžité pomoci obětem trestných činů státem
 - c) vztahy mezi státem a subjekty, které poskytují služby obětem trestných činů.
- výše uvedený právní předpis definuje oběti, které jsou zvláště zranitelnou obětí. Mezi **zvláště zranitelné oběti patří dítě**.

- **oběti mají právo na odbornou pomoc, tzn.** subjekty zapsané v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů (webový portál Ministerstva spravedlnosti) poskytují obětem v zapsaném rozsahu a za podmínek stanovených tímto zákonem nebo jiným právním předpisem odbornou pomoc, kterou se rozumí **psychologické poradenství, sociální poradenství, právní pomoc, poskytování právních informací nebo restorativní programy**, a to před zahájením trestního řízení, v jeho průběhu i po jeho skončení.
- měli byste vědět, na jaká práva má Vaše dítě nárok dle výše uvedeného právního předpisu. Je zapotřebí si uvědomit, že jde o řadu práv, ale je **zapotřebí o ně požádat**.
- zákon definuje speciální přístup, speciální opatření a speciální práva vůči zvláště zranitelným obětem:
 1. právo žádat o **zabránění kontaktu s osobou, kterou označila za pachatele** nebo která je **podezřelá ze spáchání trestného činu** (§ 17 odst. 2), právo žádat, aby v přípravném řízení byla **oběť vyslechnuta osobou stejného nebo opačného pohlaví** (§ 19 odst. 1),
 2. právo žádat, aby, je-li třeba, výpověď **tlumočila osoba stejného nebo opačného pohlaví** (§ 19 odst. 2),
 3. právo, aby byla vyslýchána obzvláště **citlivě** s ohledem na konkrétní okolnosti případu (§ 20 odst. 1),
 4. právo na **výslech v přípravném řízení osobou k tomu vyškolenou** v prostorách pro tento účel upravených či přizpůsobených (§ 20 odst. 2),
 5. právo na úplný výslech, aby nemusel být později opakován, pokud je nutno výslech opakovat, pak by jej měla vést stejná osoba (§ 20 odst. 3),
 6. právo na **zabránění bezprostředního vizuálního kontaktu s osobou podezřelou ze spáchání trestného činu neb/o s osobou, proti níž se řízení vede** (§ 20 odst. 4) atd.).
- oběť má právo v kterémkoliv stádiu trestního řízení učinit prohlášení o tom, jaký **dopad měl spáchaný trestný čin na její dosavadní život**. Oběť (i nezletilá oběť) může učinit prohlášení ústně i písemně. Za dítě může tento krok učinit orgán sociálně-právní ochrany dětí nebo rodič.
- oběť má právo, aby ji k úkonům trestního řízení a k podání vysvětlení doprovázel **důvěrník**. Důvěrníkem může být fyzická osoba způsobilá k právním úkonům, kterou si oběť zvolí. Důvěrník poskytuje oběti psychickou pomoc (podporu) a doprovází ji k výše uvedeným úkonům. Důvěrníkem nemůže být osoba, která má v trestním řízení postavení obviněného, obhájce, svědka (rodiče bývají často v postavení svědka), znalce nebo tlumočníka. Důvěrník může být i zároveň zmocněncem.

- v rámci zrovnoprávnění postavení oběti trestného činu vůči osobě podezřelé, pachateli, apod., lze dítěti ustanovit **zmocněnce**. Zmocněnce si lze zvolit při oznámení trestného činu nebo kdykoliv v průběhu trestního řízení. Zmocněncem může být fyzická osoba, jejíž způsobilost k právním úkonům není omezena, nebo právnická osoba (organizace). Zmocněnec je oprávněn již od zahájení trestního stíhání být přítomen při vyšetřovacích úkonech, může činit za poškozeného návrhy, podávat žádosti a opravné prostředky. Zmocněnec nemůže za poškozeného podat svědeckou výpověď.
- **V případě oběti-dítěte má takové dítě nárok na bezplatnou pomoc zmocněnce.** Žádost je zapotřebí adresovat v přípravném řízení na státního zástupce a v řízení před soudem na příslušný soud.
- dětské oběti může být také ustanoven **opatrovník**. Opatrovníka ustanovuje předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce. Jinou osobu než advokáta lze ustanovit opatrovníkem jen s jejím souhlasem (§ 42 trestního řádu).

náhrada škody

- **oběť má nárok na náhradu škody.** Právo za dětskou oběť může vznést rodič/rodiče, orgán sociálně-právní ochrany dětí, zmocněnec/opatrovník, a to písemně nebo ústně u všech orgánů činných v trestním řízení.
- připojit se s nárokem na náhradu škody lze nejpозději u hlavního líčení před zahájením dokazování, zpravidla ihned po zahájení jednání u soudu a přečtení obžaloby.
- nárok na náhradu škody je zapotřebí finančně vyčíslit a odůvodnit
- pokud soud o nároku náhrady škody nerozhodne v trestním řízení, lze jej uplatnit v civilním řízení. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, upravuje nároky v oblasti náhrady škody.

peněžitá pomoc státu

- kromě nároku na náhradu škody má oběť trestného činu právo požádat o peněžitou pomoc státu obětem trestné činnosti podle zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů.
- oběť může žádat o peněžitou pomoc ihned po spáchání trestného činu. Podmínkou je, že podle výsledků trestního řízení je zřejmé, že byl spáchán trestný čin, v jehož důsledku vznikla oběti (poškozenému) vážná újma.
- peněžitá pomoc může být poskytnuta, pokud jsou splněny tyto podmínky:
 1. trestný čin oznámit policii nebo státnímu zastupitelství
 2. dát souhlas k trestnímu stíhání pachatele trestného činu
 3. poskytnout orgánům činným v trestním řízení potřebou součinnost (spolupracovat s nimi)

4. písemně podat žádost u Odboru odškodňování Ministerstva spravedlnosti ČR. Formulář je dostupný na webovém portálu Ministerstva spravedlnosti.
- peněžitá pomoc se poskytuje těmto obětem (§ 24 zákona o obětech trestných činů):
 1. oběti, které bylo v důsledku trestného činu **ublíženo na zdraví**
 2. oběti, které byla v důsledku trestného činu způsobena **těžká újma na zdraví**
 3. osobě pozůstalé po oběti, která v důsledku trestného činu zemřela, byla-li rodičem, manželem, registrovaným partnerem, dítětem nebo sourozencem zemřelého a současně v době jeho smrti s ním žila v domácnosti, nebo osoba, které zemřelý poskytoval nebo byl povinen poskytovat výživu
 - 4. **oběti trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti a dítěti, které je obětí trestného činu týrání svěřené osoby, kterým vznikla nemajetková újma.**
- peněžitá pomoc je v případě odůvodněné žádosti vyplacena:
 - a) v paušální částce 10 000 Kč u ublížení na zdraví, nebo 50 000 Kč u těžkého ublížení na zdraví
 - b) ve výši odpovídající skutečnému nároku poškozeného, max. však do výše 200 000 Kč (je zapotřebí doložit všechna potvrzení o ušlých výdělcích, výdajích a nákladech spojených s léčbou)
 - c) v případě trestného činu, v jehož důsledku došlo ke smrti, ve výši 200 000 Kč (175 000 Kč, jde-li o sourozence), je-li více pozůstalých, bude poskytnuta peněžitá pomoc do max. celkové výše 600 000 Kč
 - d) **obětem trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti a dítěti, které je obětí trestného činu týrání svěřené osoby, se proplácí náklady spojené s odbornou terapií a jinou odbornou službou až do výše 50 000 Kč.**

3. Trestní předpisy, aneb když „něco“ dítě provede

Výčet trestných činů je uveden v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů). K této kapitole Vám sdělujeme následující:

- rozhodující je závažnost toho, čeho se dítě dopustilo a v jakém je věku
- kdo v době spáchání trestného činu **nedovršil patnáctý rok svého věku, není trestně odpovědný**

- zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy, zákon č. 218/2003 Sb., ve znění pozdějších předpisů, upravuje postup příslušných institucí k iniciátorům – rozděluje dvě věkové kategorie:
 - děti mladší 15 let
 - děti ve věku 15 až 18 let (mladistvé).
- v této souvislosti zákon o odpovědnosti mládeže rozděluje jednání dítěte podle věkové kategorie:
 - trestný čin spáchaný mladistvým se nazývá **provinění** (§ 6 výše uvedeného zákona)
 - jednání iniciátora mladšího 15 let je **jiným protiprávním činem** (§ 89 výše uvedeného zákona).
- výše uvedený zákon dále definuje druhy opatření, která lze uložit v rámci vedeného řízení, **u mladistvého** se jedná o:
 - výchovná opatření: dohled probačního úředníka, probační program, výchovné povinnosti, výchovná omezení, napomenutí s výstrahou;
 - ochranná opatření: ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabrání věci, zabrání části majetku, ochranná výchova;
 - trestní opatření: obecně prospěšné práce, peněžitá opatření, peněžitá opatření s podmíněným odkladem výkonu, propadnutí věci, zákaz činnosti, vyhoštění, domácí vězení, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu, odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem, odnětí svobody nepodmíněně.
- dopustí-li se **dítě mladší 15 let** činu jinak trestného, může mu soud pro mládež uložit tato opatření:
 - výchovnou povinnost
 - výchovné omezení
 - napomenutí s výstrahou
 - zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče
 - dohled probačního úředníka
 - ochrannou výchovu
 - ochranné léčení
- **úkonů policie se mohou účastnit** i pracovníci orgánů sociálně-právní ochrany dětí, proto je vhodné, abyste s nimi byli v kontaktu a informovali je o podstatných věcech, které se týkají Vašeho dítěte. Dále se mohou úkonů účastnit advokáti (mají zejm. postavení opatrovníka), ale i pracovníci Probační a mediační služby, popř. státního zastupitelství.

4. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí

Za naše zařízení máme zkušenost, že se často dochází k nedorozuměním a že se uživatelé našich služeb „zlobí“ na orgány sociálně-právní ochrany dětí. Je však zapotřebí uvědomit si, že zloba většinou pramení z neznalosti níže uvedeného zákona.

obecně k sociálně-právní ochraně dětí

- Sociálně-právní ochranou dětí se rozumí zejména:
 - a) **ochrana práva** dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,
 - b) **ochrana oprávněných zájmů dítěte**, včetně ochrany jeho jmění,
 - c) **působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny**,
 - d) **zabezpečení náhradního rodinného prostředí** pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině.
- Sociálně-právní ochranu dětí **zajišťují orgány**, jimiž jsou:
 - a) Ministerstvo práce a sociálních věcí
 - b) Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí (řeší sociálně-právní ochranu s mezinárodním prvkem – např. řeší výživné, únosy dětí, mezinárodní osvojení, právo styku s rodičem, dále – www.umpod.cz)
 - c) Úřady práce
 - d) krajské úřady (včetně Magistrátu hl.m.Prahy)
 - e) obecní úřady (ale i obecní úřady obce s rozšířenou působností), úřady městských částí. Často jim říkáme lidově – „sociálka“. V rámci těchto úřadů je problematika sociálně-právní ochrany dětí řešena v rámci odboru sociálního nebo odboru sociálních a zdravotních věcí. Sociálně-právní ochranu dětí vykonávají sociální pracovníci, ale někdy se setkáte i s termínem **sociální kuratela** (kurátor pro děti nebo kurátor pro mladistvé). Sociální kuratela většinou řeší výchovné problémy dětí včetně záškoláctví nebo šikany, zabývá se „pachateli“ trestné činnosti, spolupracuje s mladistvými, kteří byly umístěny do věznice aj.

Základním východiskem sociálně-právní ochrany je **zájem a blaho dítěte, ochrana rodičovství a rodiny a vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči**.

- Sociálně-právní ochrana dětí **se zaměřuje** zejména na tyto děti (viz § 6 zákona):
 - a) jejichž rodiče
 - 1. **zemřeli**
 - 2. **neplní povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti**, nebo
 - 3. **nevykonávají nebo zneužívají práva** plynoucí z rodičovské odpovědnosti
 - b) které **byly svěřeny do výchovy jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte**, pokud tato osoba neplní povinnosti plynoucí ze svěřeni dítěte do její výchovy
 - c) které **vedou zahálčivý nebo nemravný život** spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, jsou ohroženi závislostí, žijí se prostitutci, spáchaly trestný čin nebo, jde-li o děti mladší než patnáct let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem, opakovaně nebo soustavně páchají přestupky podle zákona upravujícího přestupky nebo jinak ohrožují občanské soužití
 - d) které se **opakovaně dopouští útěků** od rodičů nebo jiných fyzických nebo právnických osob odpovědných za výchovu dítěte
 - e) na **kterých byl spáchán trestný čin** ohrožující život, zdraví, svobodu, jejich lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo jmění, nebo je podezření ze spáchání takového činu
 - f) které jsou **na základě žádosti rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte opakovaně umísťovány do zařízení** zajišťujících nepřetržitou péči o děti nebo jejich umístění v takových zařízeních trvá déle než 6 měsíců
 - g) které jsou **ohrožovány násilím mezi rodiči** nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte, popřípadě násilím mezi dalšími fyzickými osobami
 - h) které jsou žadateli o udělení mezinárodní ochrany, azylanty nebo osobami požívajícími doplňkové ochrany a které se na území České republiky nacházejí bez doprovodu rodičů nebo jiných osob odpovědných za jejich výchovu (jedná se o oblast, kterou se v tomto Průvodci nezabýváme), **pokud tyto skutečnosti trvají po takovou dobu nebo jsou takové intenzity, že nepříznivě ovlivňují vývoj dětí nebo jsou anebo mohou být příčinou nepříznivého vývoje dětí.**

Dítě má právo požádat orgány sociálně-právní ochrany a zařízení sociálněprávní ochrany, státní orgány, kterým podle zvláštních právních předpisů přísluší též ochrana práv a oprávněných zájmů dítěte, pověřené osoby, školy, školská zařízení a poskytovatele zdravotních služeb o pomoc při ochraně svého života a dalších svých práv; tyto orgány, právnické a fyzické osoby a pověřené osoby jsou povinny poskytnout dítěti odpovídající pomoc.

Dítě má právo požádat o pomoc i bez vědomí rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte.

Dítě, které je schopno formulovat své vlastní názory, má právo pro účely sociálně-právní ochrany tyto **názory svobodně vyjadřovat** při projednávání všech záležitostí, které se ho dotýkají, a to i bez přítomnosti rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte. Vyjádření dítěte se při projednávání všech záležitostí týkajících se jeho osoby věnuje náležitá pozornost odpovídající jeho věku a rozumové vyspělosti. Při své činnosti bere orgán sociálně-právní ochrany **v úvahu přání a pocity dítěte** s přihlédnutím k jeho věku a vývoji tak, aby nedošlo k ohrožení nebo narušení jeho citového a psychického vývoje.

Dítě, které je schopno s ohledem na svůj věk a rozumovou vyspělost posoudit dosah a význam rozhodnutí vyplývajících ze soudního nebo správního řízení, kterého je účastníkem, nebo jde-li o jiné rozhodnutí vztahující se k jeho osobě, obdrží od orgánu sociálně-právní ochrany informace o všech závažných věcech jeho osoby se týkajících; **o dítěti starším 12 let se má za to, že je schopno informaci přijmout, vytvořit si vlastní názor a tento sdělit.**

Rodič nebo jiná osoba odpovědná za výchovu dítěte má **právo při výkonu svých práv a povinností požádat o pomoc orgán sociálně-právní ochrany, státní orgány**, kterým podle zvláštních právních předpisů přísluší též ochrana práv a oprávněných zájmů dítěte, popřípadě pověřené osoby; tyto orgány v rozsahu své působnosti a pověřené osoby v rozsahu svého pověření jsou tuto pomoc povinny poskytnout.

opatření sociálně-právní ochrany dětí (poradenská činnost a výchovná opatření)

Tento zákon definuje řadě institucí ještě jednu oznamovací povinnost, a to dle § 10 odst. 4 zákona o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Státní orgány, pověřené osoby, školy, školská zařízení a poskytovatelé zdravotních služeb, popřípadě další zařízení určená pro děti, jsou **povinni oznámit** obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností skutečnosti, které nasvědčují tomu, že jde **o děti uvedené v § 6, a to bez zbytečného odkladu poté, kdy se o takové skutečnosti dozví. Pokud o to ten, kdo učinil oznámení podle věty první, požádá, obecní úřad obce s rozšířenou působností ho informuje ve lhůtě 30 dnů ode dne, kdy oznámení obdržel, zda na základě skutečností uvedených v oznámení shledal či neshledal, že jde o dítě uvedené v § 6.** Při plnění povinností, viz výše, se nelze dovolávat povinnosti zachovat mlčenlivost.

Obecní úřad obce s rozšířenou působností **může uložit rodičům povinnost** využít odbornou poradenskou pomoc, pokud rodiče:

- a) nezajistili dítěti odbornou poradenskou pomoc, ačkoliv dítě takovou pomoc nezbytně potřebuje a obecní úřad obce s rozšířenou působností takovou pomoc předtím doporučil,
- b) nejsou schopni řešit problémy spojené s výchovou dítěte bez odborné poradenské pomoci, zejména při sporech o úpravě výchovy dítěte nebo úpravě styku s dítětem,
- c) nevyužili možnosti odborné poradenské pomoci potřebné k překonání problémů rodiny a k odvrácení umístění dítěte do náhradní péče nebo nedbali na doporučení spolupracovat s pověřenými osobami, poskytovateli odborných poradenských služeb nebo mediátorem.

Vyžaduje-li to zájem na řádné výchově dítěte, může obecní úřad obce s rozšířenou působností:

- a) **napomenout vhodným způsobem dítě, rodiče, jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte, popřípadě toho, kdo narušuje řádnou péči o dítě,**
- b) **stanovit nad dítětem dohled** a provádět jej za součinnosti školy, popřípadě dalších institucí a osob, které působí zejména v místě bydliště nebo pracoviště dítěte,
- c) **uložit dítěti, rodičům nebo jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte omezení bránící působení škodlivých vlivů na výchovu dítěte,** zejména zákaz určitých činností, návštěv určitých míst, akcí nebo zařízení nevhodných vzhledem k osobě dítěte a jeho vývoji, nebo
- d) **uložit dítěti, rodičům nebo jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte povinnost využít odbornou poradenskou pomoc nebo uložit povinnost účastnit se prvního setkání se zapsaným mediátorem v rozsahu 3 hodin nebo terapie.**

Neučinil-li tak obecní úřad obce s rozšířenou působností, může o těchto výchovných opatřeních za stejných podmínek rozhodnout soud.

pěstounská péče, ústavní výchova

V zákoně o sociálně-právní ochraně dětí je upraveno zprostředkování osvojení a pěstounské péče (včetně pěstounské péče na přechodnou dobu), dávky pěstounské péče, ale i ústavní výchova a ochranná výchova (sledování výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy, ale i pobyt dítěte mimo ústav).

Máme zkušenost, že rodiče často řeší, s kým si tzv. „sociálky“ vyměňují informace o jejich dítěti nebo rodině, proto prosím věnujte pozornost této části.

Orgán sociálně-právní ochrany je povinen na žádost poskytnout:

- soudu a správnímu úřadu údaje potřebné pro občanské soudní řízení a správní řízení
- orgánu činnému v trestním řízení údaje potřebné pro trestní řízení
- orgánu sociálního zabezpečení, orgánu pomoci v hmotné nouzi a orgánu státní sociální podpory údaje potřebné pro rozhodování o sociálních dávkách, a to v rozsahu odpovídajícím potřebám řízení před těmito orgány,
- zařízení informace o poměrech v rodině dítěte, které bylo do tohoto zařízení umístěno na základě rozhodnutí soudu, a je-li tomuto dítěti zprostředkovávána pěstounská péče nebo osvojení, též informace o postupu při tomto zprostředkování
- věznicí, ve které mladistvý vykonává trest odnětí svobody, informace potřebné pro dosažení účelu trestu
- intervenčnímu centru údaje, které má orgán sociálně-právní ochrany o osobě ohrožené násilným chováním pro účely poskytování pomoci této osobě intervenčním centrem podle zákona o sociálních službách
- obecní policii údaje v rozsahu nezbytném pro plnění úkolů obecní policie
- orgánu činnému v trestním řízení oznamovat skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán na dítěti trestný čin nebo že dítě bylo použito ke spáchání trestného činu, nebo že dochází k násilí mezi rodiči, jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte a dalšími fyzickými osobami v domácnosti obývané dítětem, nebo že není plněna vyživovací povinnost k dítěti
- poskytnout Probační a mediační službě na její žádost informace v rozsahu potřebném pro trestní řízení
- poskytnout Veřejnému ochránci práv informace, které si vyžádá při šetření podle zvláštního zákona
- dále viz § 51 zákona o sociálně-právní ochraně dětí

Zaměstnanci v orgánech sociálně-právní ochrany, zaměstnanci kraje zařazení do krajského úřadu, zaměstnanci obce zařazení do obecního úřadu a zaměstnanci obce s rozšířenou působností zařazení do obecního úřadu jsou **oprávněni v souvislosti s plněním úkolů podle tohoto zákona navštěvovat dítě a rodinu, ve které žije, v obydlí a zjišťovat v místě bydliště dítěte, ve škole a ve školském zařízení, v zařízení poskytovatele zdravotních služeb, v zaměstnání nebo v jiném prostředí, kde se dítě zdržuje, jak rodiče nebo jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte o dítě pečují, v jakých sociálních podmínkách dítě žije a jaké má dítě chování.**

Zaměstnanci v orgánech sociálně-právní ochrany, zaměstnanci kraje zařazení do krajského úřadu, zaměstnanci obce zařazení do obecního úřadu a zaměstnanci obce s rozšířenou působností zařazení do obecního úřadu **jsou oprávněni pořídit obrazové snímky a obrazové a zvukové záznamy dítěte a prostředí**, v němž se dítě zdržuje, je-li to třeba pro účely ochrany práv dítěte.

Povinnost státních orgánů, dalších právnických a fyzických osob a pověřených osob

Na výzvu orgánů sociálně-právní ochrany jsou:

- a) státní orgány
- b) zaměstnavatelé
- c) další právnické osoby, zejména poskytovatelé zdravotních služeb, školy, školská a jiná obdobná zařízení
- d) fyzické osoby, pokud jsou poskytovateli zdravotních služeb nebo zřizovateli škol a dalších zařízení
- e) pověřené osoby
- f) poskytovatelé sociálních služeb

povinni sdělit bezplatně údaje potřebné podle tohoto zákona pro poskytnutí sociálně-právní ochrany nebo pro účely rozhodování o vydání pověření, nebrání-li tomu zvláštní právní předpis. **Povinnosti zachovávat mlčenlivost podle zvláštního právního předpisu se nelze dovolávat, jestliže mají být sděleny údaje o podezření z týrání, zneužívání dítěte nebo ze zanedbávání péče o něj.**

Rodiče a další osoby odpovědné za výchovu dítěte jsou povinni:

- a) **spolupracovat s orgány sociálně-právní ochrany** při ochraně zájmů a práv dítěte
- b) na výzvu příslušného orgánu sociálně-právní ochrany se **dostavovat k osobnímu jednání, předložit listiny a další doklady a poskytnout nezbytné informace**, je-li jich třeba pro výkon sociálně-právní ochrany
- c) **umožnit návštěvu** zaměstnance orgánu sociálně-právní ochrany a zaměstnance obce s rozšířenou působností zařazeného do obecního úřadu v obydli, popřípadě v jiném prostředí, kde dítě žije, je-li to nezbytné pro ochranu života nebo zdraví dítěte nebo pro ochranu jeho práv.

Rodiči nebo jiné osobě odpovědné za výchovu dítěte může orgán sociálně-právní ochrany uložit pořádkovou pokutu **do 20 000 Kč**, nesplní-li povinnost výše uvedenou.

Úřady vedou o dětech spisovou dokumentaci.

Nahlízet do spisové dokumentace vedené o dítěti, nejde-li o část týkající se správního řízení, je oprávněn na základě písemné žádosti **pouze rodič dítěte**, kterému náleží rodičovská odpovědnost, nebo **jiná osoba odpovědná za výchovu dítěte** nebo **jejich zástupce na základě písemně udělené plné moci**. Rodiče nebo jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte nebo jejich zástupce na základě písemně udělené plné moci mají právo při nahlížení do spisové dokumentace **činit si z ní výpisy a pořizovat za úhradu kopie spisové dokumentace nebo její části**; pro stanovení úhrady za pořízení kopie ze spisové dokumentace platí zvláštní právní předpis. Na nahlížení do spisové dokumentace se nevztahuje zákon o svobodném přístupu k informacím.

Údaje obsažené ve spisové dokumentaci týkající se dítěte je obecní úřad obce s rozšířenou působností oprávněn využít pouze v zájmu dítěte při zajišťování sociálně-právní ochrany. Obecní úřad obce s rozšířenou působností **do 15 dnů ode dne, kdy rodič nebo osoba odpovědná za výchovu dítěte požádali o nahlédnutí do uvedené spisové dokumentace**

- a) sdělí, že se rodiči nebo osobě odpovědné za výchovu dítěte umožní nahlédnout do spisové dokumentace, a určí termín k nahlédnutí, v tomto případě se nevzdává rozhodnutí, nebo
- b) rozhodne o odmítnutí písemné žádosti, pokud by to bylo v rozporu se zájmem dítěte.

další úloha orgánů sociálně-právní ochrany dětí

Orgány sociálně-právní ochrany dětí jsou často v roli kolizního opatrovníka, kdy zastupují děti u opatrovnického soudu, když se rozhoduje o jejich péči, výživě, styku s rodiči, majetkových záležitostí dětí, ústavní nebo ochranné výchově či o osvojení nebo pěstounské péči.

Orgány sociálně-právní ochrany dětí se účastní v zájmu dětí také trestního nebo přestupkového řízení (viz kapitoly výše).

V nemalé míře se účastní i úkonů civilního řízení u soudu v rámci řízení o určení, popření otcovství aj.

Doporučujeme Vám rodičům, abyste s orgány sociálně-právní ochrany dětí spolupracovali.

5. Úmluva o právech dítěte

Mějte na paměti, že níže uvedený mezinárodní právní předpis **definuje práva dětí**, a to i Vašeho dítěte.

Úmluva o právech dítěte (The United Nations Convention on the Rights of the Child) je mezinárodní smlouva stanovující občanská, politická, ekonomická, sociální a kulturní práva dětí. Dodržování úmluvy kontroluje Výbor pro práva dítěte OSN (Committee on the Rights of the Child). Byla přijata Valným shromážděním OSN 20. listopadu 1989.

Práva dětí (obecně):

- právo na život
- právo na jméno
- právo poznat své rodiče a být jimi vychováván
- svoboda projevu a svobodný přístup k informacím
- svoboda myšlení a náboženského vyznání
- svoboda sdružování a pokojného shromažďování
- právo na ochranu soukromí
- právo na ochranu před násilím, ponižováním a vykořisťováním
- právo na zajištění ochrany a pomoci poskytované státem, pokud je dítě zbaveno rodinného prostředí
- duševně nebo tělesně postižené děti mají právo prožít plný a řádný život
- právo na ochranu zdraví a využívání zdravotnických zařízení
- právo na výhody sociálního zabezpečení
- právo na životní úroveň potřebnou pro jeho rozvoj
- právo na vzdělání
- právo na používání vlastního jazyka
- právo na odpočinek a volný čas
- právo na ochranu před nebezpečnou prací
- právo na svobodu projevu.

Kapitola IV. Kontakty

PROSÍM, ZVAŽTE, ZDA SITUACI VAŠEHO DÍTĚTE ČI VAŠÍ RODINNOU SITUACI ZVLÁDNETE VLASTNÍMI SILAMI NEBO POTŘEBUJETE JIŽ ODBORNOU POMOC.

Ohledně odborné péče se můžete obrátit jak na **státní orgány, tak i neziskové organizace.**

1. Pokud se jedná o neziskové organizace, můžete zvážit několik forem kontaktů

- a) telefonickou pomoc/poradenství
- b) emailové nebo chatové poradenství
- c) osobní konzultaci
 - můžete najít organizace, které s Vámi mohou pracovat v rámci anonymity
 - výhodou osobního kontaktu je to, že máte prostor projednat vše, co potřebujete a na vše se ihned dotázat.

Pokud budete hledat odbornou pomoc, zmapujte si:

- zda za službu budete platit, nebo je služba bezplatná
- zda službu můžete využít i opakovaně
- zda organizace přijímá klienty z regionu, kde s dítětem žijete nebo kde máte založený trvalý pobyt
- zjistěte si provozní dobu organizace – vždy je vhodné organizaci kontaktovat tak, abyste měli dostatek času projednat, co potřebujete
- zda se na konzultaci musíte objednat nebo můžete přijít bez objednání
- pokud zvažujete, že s dítětem do organizace nepřijdete, ale odešlete do organizace pouze Vaše dítě, ověřte si, zda organizace bude pracovat s Vaším dítětem bez Vás, tzn. bez zákonného zástupce
- dále si ověřte, zda organizace bude pracovat pouze s Vámi, s jedním rodičem nebo bude vyžadovat spolupráci s oběma rodiči
- ověřte si, kdo službu poskytuje, zda se skutečně jedná o organizaci, která se tématem zabývá a jaký rozsah služby poskytuje (tzv. jaké činnosti v rámci služby poskytuje)
- ověřte si, kdo službu poskytuje – zda se jedná o profesionály ve svém oboru
- někdy je vhodné zjistit si, jak se bude evidovat zápis z kontaktu s Vámi, a to i emailový kontakt nebo chatový kontakt (často je vyžadován Váš souhlas s evidováním některých Vašich osobních údajů apod.).

Při kontaktu s organizací buďte otevření. Na základě Vašich sdělení organizace plánuje možnosti nabídky služby Vám rodičům nebo Vašemu dítěti.

2. Pokud budete hledat **státní orgány**, které byste mohli kontaktovat – např. soud, OSPOD, policii, je rozhodující tzv. **věcná a místní příslušnost**.

a) **orgány sociálně-právní ochrany dětí, tzv. „sociálky“**

- místní příslušnost krajského úřadu, obecního úřadu obce s rozšířenou působností a obecního úřadu se řídí **místem trvalého pobytu dítěte**, není-li dále stanoveno jinak
- v nejkrajnějším případě se můžete obrátit i na „sociálku“ **dle faktického pobytu dítěte (pokud se liší od trvalého pobytu)**.

Ověřte si úřední dobu orgánu sociálně-právní ochrany dětí a adresu odboru sociálního, kde je nejčastěji oddělení sociálně-právní ochrany dětí (městské úřady nebo úřady městských částí mohou využívat řady budov).

Zvažte, zda využijete osobní konzultaci, e-mailový nebo telefonický kontakt. Neváhejte využít informace uvedené na webu příslušného úřadu.

b) **soud**

nestanoví-li zákon jinak, je obecným soudem fyzické osoby okresní soud, v jehož obvodu má bydliště, a nemá-li bydliště, okresní soud, v jehož obvodu se zdržuje.

c) **policie**

uplatní se obecná úprava, kdy základním pravidlem je, že místně příslušným je ten policejní orgán, v jehož územním obvodu byl trestný čin spáchán.

■ **neziskové organizace**

www.mpsv.cz/registrace-poskytovani-socialnich-sluzeb
nebo: katalog.pravonadetstvi.cz

■ **orgány sociálně-právní ochrany dětí**

www.ospod.cz/volna-sekce-1/kontaktujte-vas-ospod

■ **přehled soudů**

www.justice.cz/soudy

■ **přehled služeben policie**

www.policie.cz

■ **kontakty na mediátory** - zaměření na rodinnou mediaci – zapotřebí zadat, pokud řešíte situaci Vašeho dítěte.

- www.mediatori.justice.cz

- **krizová pomoc** je psychologická a sociální pomoc člověku, který se ocitl v krizové situaci, kterou nedokáže vyřešit vlastními silami.
krizovapomoc.vcasnapomocdetem.cz
www.ohrozenedite.cz
- **občanské poradny** poskytují nezávislé, odborné, nestranné a bezplatné odborné sociální poradenství podle zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách
www.obcanskeporadny.cz/cs/poradny
- **dětský psychiatr** se zabývá diagnostikou a terapií duševních poruch u dětí a dospívajících. Využijte webové stránky Asociace dětské a dorostové psychiatrie:
www.addp.cz/kontakty
- **dětský psycholog** v odborném slova smyslu je člověk, který se věnuje psychologii jako (atestovaný) **klinický psycholog, poradenský psycholog, psychoterapeut**, psycholog také obecně označuje absolventa psychologického studia. **Na rozdíl od psychiatra**, který má lékařské vzdělání, **psycholog nepředepisuje psychofarmaka (léky)**, ale pomáhá psychologickými prostředky.
www.znamylekar.cz/detsky-psycholog
- **pedagogicko-psychologická poradna** – jedná se o **školské poradenské zařízení, které poskytuje pedagogicko-psychologické a speciálně pedagogické poradenství a pomoc v oblasti výchovy a vzdělávání dětí, žáků a studentů**.
www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/pedagogicko-psychologicke-poradny
- **střediska výchovné péče** zajišťují preventivně-výchovnou péči pro děti, žáky a studenty s rizikem vzniku a vývoje poruch chování.
www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/strediska-vychovne-pece
- **adiktologická zařízení** - poskytují ambulantní diagnostickou, preventivní, poradenskou a edukativní péči s možností krátkodobé terapeutické intervence pro osoby závislé na alkoholu a jiných návykových látkách, problémové uživatele či osoby experimentující s drogami. Současně se věnují klientům s nelátkovými závislostmi, jako je závislost na jídle, workoholismus či gambling.
www.adiktologie.cz

REEDICE PUBLIKACE BYLA VYDÁNA V RÁMCI PROJEKTU:

ZD-ZDOVA1-012 – Vývoj a pilotní ověření regionálního vzdělávacího modulu prevence duševního onemocnění dětí a dospívajících s důrazem na rizikové chování se souhlasem Dětského krizového centra.

Iceland
Liechtenstein
Norway grants

UNIVERZITA KARLOVA
I. lékařská fakulta

DĚTSKÉ KRIZOVÉ CENTRUM

Vy a my nenecháme dětství zhořknout

Průvodce pro rodiče dětí
v ohrožení

www.ditekrize.cz

www.chranmedetstvi.cz

Děkujeme Nadaci Sirius
za spolupráci a podporu
projektu.

